

II. BAYEZİD'İN OĞLU ŞEHZADE ABDULLAH'IN AİLESİ VE SANCAKBEYLİĞİ*

Hamit ŞAFAKCI**

ÖZ

Tarih alanıyla ilgili çalışmalarda genel olarak hükümdar olan kişiler ayrıntılı incelenmiştir. Hükümdar olma ihtimali olan şehzadeler ise sadece ismen zikredilmiştir. Dönemin iyi anlaşılması için şehzadelerin hayatı da incelenmelidir. Buradan hareketle bir şehzadenin hayatından hareketle hangi bilgilere ulaşılabileceğini tespit etmek amaçlanmıştır. Osmanlı hükümdarı II. Bayezid'in en büyük oğlu olan Abdullah, 1461 yılında doğmuş ve 1483 yılında vefat etmiştir. Şehzade Manisa, Trabzon ve Konya'da görev yapmıştır. İlk olarak 1467 yılında Manisa'da görev yapmaya başlayan Şehzade Abdullah, son olarak Şehzade Cem sorunu üzerine Konya'ya görevlendirilmiştir. Sancak değişikliğinde bölgenin önemi ve şehzadenin tecrübesi gibi konular etkili olmuştur. Kaynaklarda şehzade hakkında dönem anlatımı içerisinde genel bilgiler verilmiştir. Bu çalışmada ise şehzadenin ailesi, çevresi, sancaklardaki görevleri ve ölümü üzerinde durulmuştur. Annesine, babasına ve şehzadeye ait vakıflara konu bağlamında değinilmiştir. Dolayısıyla Şehzade Abdullah'ın hayatı ayrıntılı olarak incelenmiştir. Makale hazırlanırken kroniklerden, arşiv malzemelerinden ve modern çalışmalardan istifade edilmiştir. Çalışmada açıklığa kavuşmayan noktalar olsa da bazı sorunların çözülmesinde bir şehzadenin hayatının incelenmesi faydalı olmuştur.

Anahtar Sözcükler: Şehzade Abdullah, Manisa, Trabzon, Konya, II. Bayezid

FAMILY AND SANJAKBEYLİK OF PRINCE ABDULLAH, SON OF BAYEZİD II

ABSTRACT

In historical studies, rulers are often examined in detail, while potential rulers, like princes, are frequently mentioned only by name. To gain a deeper understanding of a given period, it is essential to explore the lives of these princes. This study aims to uncover what information is accessible regarding the life of one such prince: Abdullah, the eldest son of Ottoman ruler Bayezid II, who was born in 1461 and died in 1483. Abdullah held various administrative positions in Manisa, Trabzon, and Konya. He began his career in Manisa in 1467 but was later

* *Gönderim Tarihi:* 25.07.2024. *Kabul Tarihi:* 14.08.2024.

** *Doç. Dr.*, Artvin Çoruh Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, ARTVİN.
hamitsafakci@artvin.edu.tr. ORCID: 0000-0002-1290-3392.

reassigned to Konya due to issues surrounding Prince Cem. Factors such as the significance of the region and Abdullah's experience influenced this change in governance. Historical sources provide general insights into his life during this period. This study examines Abdullah's family background, his environment, his administrative duties in the sanjaks, and the circumstances surrounding his death. Additionally, the foundations established by his mother, father, and himself are discussed within this context. Overall, the life of Prince Abdullah is explored in detail using chronicles, archival materials, and contemporary studies. While some aspects remain unclear, analyzing the life of this prince contributes to solving certain historical issues.

Keywords: Prince Abdullah, Manisa, Trabzon, Konya, Bayezid II

Giriş

Tahta çıkanlar yanında diğer şehzadeler üzerine yapılacak çalışmalar, dönemin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Zira Osmanlı padişahının erkek çocukları devletin geleceği olarak görülmüştür. Bu açıdan II. Bayezid'in çocuklarını bilmek, bazı olayların daha iyi anlaşılmasını sağlamıştır. II. Bayezid'in oğullarının sayısı, isimleri ve yaşları ile görev yaptıkları sancaklara dair kroniklerde ve modern çalışmalarda farklı bilgiler mevcuttur. İdris-i Bitlisi, II. Bayezid'in oğullarını Şehinşah, Ahmed, Korkud, Mahmud, Selim, Abdullah, Alemşah ve Mehmed olarak zikretmiştir.¹ Aşıkpaşazade ve Hoca Sadeddin de aynı isimleri vermiştir.² Bunların yaşları ve mezarları da kaynaklarda farklı zikredilmiştir. İbn Kemal ise II. Bayezid'in Abdullah, Şehinşah, Ahmed, Korkud, Mahmud, Alemşah ve Selim adlı yedi çocuğunun olduğunu söylemiştir. Bunların dışında 1486 yılında doğup aynı yıl vefat eden Mehmed ile diğer şehzadelerden büyük olup büyüğe ermeden vefat eden Alaaddin adlı

¹ İdris-i Bidlisi, *Heşt Behişt VIII. Ketibe II. Bayezid Dönemi 1481-1512*, Çev. Vural Genç, TTK Yayınları, Ankara 2024, s. 316-339; İdris-i Bitlisi, *Heşt Bihîşt 3. Cilt: II. Mehmet ve II. Beyazid Devri*, Haz. Mehmet Karataş-Yaşar Baş, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2020, s. 536-546, 578. *Haniwaldanus Anonimi*'ne göre Sultan Bayezid'in; Abdullah, Alemşah, Şehinşah, Ahmed, Korkud, Mahmud, Selim ve Mehmed adında sekiz oğlu vardı. Richard F. Kreutel, *Haniwaldanus Anonimi'ne Göre Sultan Bayezid-i Velî (1481-1512)*, Çev. Necdet Öztürk, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1997, s. 23.

² Aşıkpaşazâde, *Tevârih-i Âl-i Osmândan Aşıkpaşazâde Tarihi*, Haz. Ali Bey, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1332, s. 241; Hoca Sadettin Efendi, *Tacü't-tevarih*, C. IV, Haz. İsmet Parmaksızoğlu, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1979, s. 109-112. Gelibolulu Mustafa 'Âli, Mehmed dışındaki isimleri zikretmiştir. Gelibolulu Mustafa 'Âli Efendi, *Kayseri Rasid Efendi Kütüphanesi'ndeki 901 ve 920 No. lu Nüshalara Göre Kitâbü't-Târîh-i Kühü'l-Ahbar*, I. Cilt II. Kısım, Haz. Ahmet Uğur-Mustafa Çuhadar-Ahmet Gül-İbrahim Hakkı Çuhadar, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 1997, s. 816-817.

oğullarından da bahsetmiştir.³ Modern çalışmalarda da II. Bayezid'in sekiz oğlu olduğu kabul edilmiştir. Fisher, doğum sırasına göre II. Bayezid'in oğullarını Abdullah, Şehin, Alem, Ahmed, Mehmed, Korkud, Mahmud ve Selim⁴ olarak vermiştir. Bu çalışmada II. Bayezid'in oğlu Abdullah'ın ailesi, çevresindeki adamları ve sancakbeyliği üzerinde durulmuştur.

1. Şehzade Abdullah'ın Ailesi

II. Bayezid'in sekiz oğlu içerisinde en büyüğü Amasya doğumlu Şehzade Abdullah'tı. Onun doğum tarihi hakkında modern araştırmalarda 1461 veya 1465 yılları önerilmiştir.⁵ Bazıları ise kaynak göstermeden Şehzade Abdullah'ın 862/1457-58 yılında doğduğunu söylemiştir.⁶ Şehzade Abdullah'ın kardeşi Şehinşah, 1461 yılında doğmuştur.⁷ Şehzade Abdullah bütün kaynaklarda II. Bayezid'in en büyük oğlu olarak zikredildiğine göre şehzadenin 1461'de veya daha önce doğduğu söylenebilir. Bu çalışmada 1461 yılında doğduğu kabul edilmiştir.

Şehzade Abdullah'ın annesi Şirin Hatun, Abdullah adlı kişinin kızıdır.⁸ II. Bayezid'in eşi olmasının yanında hayırseverliği dikkati çekmektedir. II. Bayezid kendisine Mihaliç'e bağlı Emakin köyünü vermiştir. Bu köyün bütün gelirini

³ İbn Kemâl, *Tevârih-i Âl-i Osmân VIII. Defter (Transkripsiyon)*, Haz. Ahmet Uğur, TTK Yayınları, Ankara 1997, s. 54-56. Bayezid'in oğulları sırasıyla şöyle verilmiştir: Abdullah, Şehinşah, Ahmed, Alemşah, Korkud, Mahmud ve Selim. *Vakâyi'-i Sultân Bâyezid ve Selim Hân*, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Emanet Hazinesi Kitaplığı No: 1416, s. 2b-3a; Solak-zâde Mehmed Hemdemî Çelebî, *Solak-zâde Tarihi*. C. I, Haz. Vahid Çabuk, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989, s. 368-369. Münecimbaşı ise II. Bayezid'in Selim, Ahmed, Korkud, Mahmud, Abdullah ve Alemşah adlı altı oğlunu zikretmiştir. Münecimbaşı Ahmet Dede, *Münecimbaşı Tarihi*, C. II, Tercüman 1001 Temel Eser, t.y., s. 369.

⁴ Sydney Nettleton Fisher, *Sultan Bayezid Han; 1481-1512*, Çev. Hazal Yalın, Kitap Yayınevi Yayınları, İstanbul 2014, s. 127. Diğer çalışmalarda Abdullah, Şehinşah, Alemşah, Ahmed, Korkud, Selim, Mehmed ve Mahmud isimleri verilmiştir. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "II. Bayezid'in Oğullarından Sultan Korkud", *Osmanlı Hanedanı Üstüne İncelemeler - Seçme Makaleler II*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2012, s. 157; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C. II, TTK Yayınları, Ankara 1983, s. 234. Tansel ise İbn Kemal'deki bilgileri zikretmiştir. Selahattin Tansel, *Sultan II. Bâyezid'in Siyasî Hayatı*, MEB Yayınları, İstanbul 1966, s. 258.

⁵ Yılmaz Öztuna, *Devletler ve Hânedanlar Türkiye (1074-1990)*, C. II, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2005, s. 144; H. Mustafa Eravcı, "Şehzade Abdullah", *Konya Ansiklopedisi*, C. 8, Kültür A.Ş. Yayınları, Konya 2015, s. 194.

⁶ Muzaffer Erdoğan, "Konya Valisi Şehzade Abdullah Bayezid II. in Büyükoğlu", *Konya Dergisi*, S. 74-77, 1945, s. 14.

⁷ Hamit Şafakçı, "II. Bayezid'in Oğlu Şehzade Şehinşah'ın Hayatı", *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11/2, 2022, s. 191.

⁸ Kâmil Kepcioğlu, *Bursa Kültürü*, C. 4, Bursa Kültür A.Ş. Yayınları, Bursa 2010, s. 159; M. Çağatay Uluçay, *Padişahların Kadınları ve Kızları*, Ötügen Yayınları, İstanbul 2011, s. 46.

istediği gibi kullanabileceğini belirtmiştir. Bursa ve Mihaliç'te birer mektep, Eyne(sil) ve Trabzon'da birer mescit yaptırmış olan Şirin Hatun, köyden elde edilen geliri bu vakıflarda kullanmıştır. Yine Şile'de (Koca Deresi'nde) dört değirmen vakfetmiştir. Masraftan artan para ile türbesinde cüz okunmasını, bayramlarda ve namazlarda helva verilmesini de istemiştir.⁹ Şirin Hatun, Koca-ili sancağı Yalakabad nahiyesindeki Kabacağağaç köyünün gelirini Bursa ve Mihaliç'teki muallimhaneler ile Bursa'daki mescide bırakmıştır. Koca-ili sancağı Yalakabad nahiyesindeki Kadı köyünü ise oğlu Sultan Abdullah'ın Akşehir'de yaptırdığı zaviyesine bağışlamıştır.¹⁰ Nitekim 1812 yılında Bursa ve diğer yerlerde bulunan Şirin Hatun ve Akşehir'deki Sultan Abdullah Zaviyesi vakıflarındaki görevlilere değinilmiştir.¹¹ Şirin Hatun oğlunun Konya sancakbeyliği döneminde bölgede bazı gelirlere sahip olmuştur. 1500 yılı tahririne göre Reyhanlu Cemaati gelirlerini sırasıyla Şehzade Cem'in, Şehzade Abdullah'ın ve Şehzade Şehinşah'ın valideleri tasarruf etmiştir.¹² Oğlunun ölümünden sonra da kendisine çeşitli adlarla ödemeler yapılmıştır. Nitekim 11 Mayıs 1518 tarihinde Şehzade Abdullah'ın annesine yıllık 10.800 akçe maaş, 4.000 akçe giyecek ve 12.000 akçe yiyecek olmak üzere 26.800 akçe verilmiştir.¹³ Oğlunun sancakbeyliği yaptığı yerlere onunla birlikte gittiği anlaşılan Şirin Hatun, oğlu Abdullah'ın ölümü üzerine Bursa'ya yerleşmiş ve burada yaşamıştır. Ölüm tarihi belli olmayan Şirin Hatun, sağlığında yaptırdığı türbeye gömülmüştür.¹⁴ II. Mehmed'in oğlu Şehzade Mustafa'nın annesine ait Gülşah Hatun Türbesi'nin yanında Gülruh Hatun Türbesi ve bunun yanında da Şehzade Abdullah'ın annesi Şirin Hatun Türbesi vardı.¹⁵ Kapısında Aynışah ismi yazılı olan Şirin Hatun Türbesi'nde Abdullah kızı Şirin Hatun, Şehzade Abdullah'ın kızı Aynışah Sultan ile Şehzade Abdullah'ın eşi gömülmüştür.¹⁶ Koyunluoğlu, Abdullah'ın karısı ve kızının 890/1485 yılında öldüğünü belirtmiştir.¹⁷ Ancak bu yılda hayatta oldukları inam kayıtlarından anlaşılmaktadır.

II. Bayezid'in başka çocukları olduğundan çalışmada aynı anne babadan doğanlar üzerinde durulmuştur. Bu anlamda Şehzade Abdullah ve Aynışah

⁹ Kepecioğlu, *a.g.e.*, s. 159.

¹⁰ BOA, C.EV. 190-9494.

¹¹ BOA, TS.MA.e. 844/19 (7576/6).

¹² Hasan Basri Karadeniz, *Atçeken Oymakları (1500-1642)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri 1995, s. 283.

¹³ BOA, TS.MA.d. 2938, v. 3b.

¹⁴ Uluçay, *Padişahların Kadınları ve Kızları*, s. 46.

¹⁵ BOA, TS.MA.d. 8380.

¹⁶ Kepecioğlu, *a.g.e.*, s. 182. İsim Ayn-i Şah, Ayni Şah ve Aynışah olarak da verilmiştir.

¹⁷ A. Memduh Turgut Koyunluoğlu, *İznik ve Bursa Tarihi*, Bursa Halkevi Yayınları, Bursa 1937, s. 152.

Sultan, II. Bayezid ile Şirin Hatun'un çocuklarıdır.¹⁸ Aynışah Sultan, Beşir Ağa Medresesi yanında bir mektep yaptırmış ve vefatında buraya defnedilmiştir.¹⁹ Bu yapıya ait vakfiyesini 912/1506 yılında tanzim ettirmiştir. Aynışah Sultan, Uğurlu Muhammed (Mehmed) Bey'in oğlu Ahmed Mirza (Göde) ile 1490 yılında evlenmiştir. Bu evlilikten olan kızlarından biri meşhur Yahya Paşazade Bali Bey ile diğeri Sultan Ahmed'in oğlu Alaaddin (Ali) ile evlenmiştir.²⁰ Bu evlilikle Akkoyunlu tahtına çıkmak isteyen Göde Ahmed kendisine siyasi bir destek bulmuştur. Bu açıdan bir ittifak evliliği olduğu söylenebilir.

Şehzade Abdullah'ın eşi hakkında da tartışmalar mevcuttur. 1480 yılında Şehzade Abdullah ile II. Mehmed'in oğlu Şehzade Mustafa'nın kızı nikâhlanmıştır.²¹ Evlilik tarihi ve babası konusunda kaynaklar hemfikir iken kızın ismine dair farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Alderson bu kızın ismini Bülbül,²² Öztuna ise *Ferahşad* olarak vermiştir.²³ Zira kaynaklarda Sultan Mehmed'in 1480 yılında Şehzade Abdullah ile Şehzade Mustafa'nın kızını evlendirdiği belirtilmesine rağmen isim verilmemiştir. Şehzade Mustafa'nın kızı olarak Ferahşad, Nergişşah, Bülbül ve Şehzade Hatun isimleri zikredilmiştir. Şehzade Mustafa'nın diğeri kızının adı Hani Sultan'dır. Şehzade Abdullah ile evli olduğu söylenen Ferahşad ve Nergişşah isimleri aynı kişi olabilir.²⁴ İsim verilme de 28 Ocak ve 19 Nisan 1501 ile 11 Mart 1523 tarihlerinde Şehzade Abdullah'ın kızlarının annesine çeşitli kumaşlar verilmiştir. Yine Şehzade Mustafa'nın kızı Şehzade Hatun'a 14 Rebiülahir 929/2 Mart 1523 tarihinde çeşitli kumaşlar gönderilmiştir.²⁵ Bu bilgilerden Abdullah'ın eşinin bu tarihte hayatta olduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanında son veriye göre Abdullah'ın evlendiği kadın Şehzade Hatun olabilir. Ancak bu bilgileri destekleyecek yeni verilere ihtiyaç duyulmaktadır.

¹⁸ Öztuna, *a.g.e.*, s. 143.

¹⁹ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, C. 1, Haz. Nuri Akbayar-Seyit Ali Kahraman, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996, s. 6.

²⁰ Uluçay, *Padişahların Kadınları ve Kızları*, s. 48.

²¹ Engin Salduz, *Osmanlı'da Farsça Tarih Yazıcılığı ve Hacı Halil Konevi'nin Tevârih-i Âl-i Osman Adlı Eserinin Tercümesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi SBE, Van 2019, s. 73.

²² Anthony Dolphin Alderson, *Bütün Yönleriyle Osmanlı Hanedanı*, Tercüme eden: Şefaettin Severcan, İz Yayıncılık (Yeni Şafak), t.y., s. 241.

²³ Öztuna, *a.g.e.*, s. 144. Aynışah'ın annesinin adı Ferahşah ya da Ferruh Şah olarak veriler de vardır. Kepecioğlu, *a.g.e.*, s. 182; Erdoğan, *a.g.m.*, s. 16. Bu isimler yanında benzer isimler de vardır. Ferahşad Hanım Sultan, II. Bayezid'in oğlu Korkud'un kızı olup Sırkatibi Mehmed Bali Efendi'yle nikâhlanmıştır. Kızıлтаş'ta bir mektep yaptırmış ve vefatında oradaki türbesine defnedilmiştir. Mehmed Süreyya, *a.g.e.*, s. 14.

²⁴ Hamit Şafakçı, *Şehzade Mustafa 1450-1474*, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya 2022, s. 18-20.

²⁵ İlhan Gök, *Atatürk Kitaplığı M.C. O.71 Numaralı 909-933/1503-1527 Tarihli İn'âmât Defteri (Transkripsiyon-Değerlendirme)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2014, s. 1444, 1447, 1458.

Şehzade Abdullah'ın çocukları konusu da tartışmalıdır. Öztuna'ya göre Şehzade Abdullah'ın çocukları, Şehzade Fülân (Manisa 1481-İstanbul 1489), Aynışah Sultan (Manisa 1482) ve Şahnisa Sultan'dır (Manisa 1484).²⁶ Oğlu diğer kaynaklarda zikredilmemiştir. Ancak iki kızı olduğu inam kayıtlarından anlaşılmaktadır. Nitekim Şehzade Abdullah'ın iki kızından birinin adının bulunduğu Uluçay tarafından dile getirilmiştir.²⁷ Yine şehzadenin kızlarının adları Aynışah ve Bülbül Hatun olarak verilmiştir.²⁸

İnam kayıtları kızları hakkında aydınlatıcı bilgiler vermektedir. Nitekim *Sultan Abdullah kızı Aynışah Hatun* adı doğrudan zikredilmiştir. 28 Zilkade 910/2 Mayıs 1505 tarihli *adet-i boğça-i duhter-i kuçek-i Sultan Abdullah, zevce-i Mehmed Bey bin Şehinşah Bey* ifadesi Şehzade Mehmed'in Abdullah'ın küçük kızıyla evli olduğunu ortaya koymaktadır. Yine 4 Şevval 913/6 Şubat 1508 tarihli *duhter-i büzürg-i Sultan Abdullah, zevce-i Mirza Bey*²⁹ ifadesi büyük kızıyla evli olan Mirza Bey'i işaret etmektedir. Bu veriler iki kızı olduğunu doğrulamaktadır. Dolayısıyla Aynışah'ın adı kesinlik kazanırken diğer kızın ismi verilmemiştir. Buradan hareketle Öztuna'nın önerisi olan Şahnisa ikinci kızı kabul edilebilir. Ancak ona göre Şahnisa Sultan önce Şehinşah'ın oğlu Mehmed ile sonra İsfendiyaroglu Damat Mirza Mehmed Paşa bin Damat Kızıl Ahmed Paşa ile evlenmiştir. Yine I. Selim devrinde ikisinin de hayatta ve evli olduğunu belirtmiştir. Bu evlilik Mirza Mehmed'in ikinci izdivacı olup ilk evliliğini Şahnisa Sultan'ın halası ile yapmıştır.³⁰

Şehinşah'ın oğlu Mehmed'in Şehzade Abdullah'ın kızı Şahnisa Sultan ile evli olduğu belirtilir. Ancak 1512 tarihli kayıttan Mehmed'in evlendiği kişinin Şehzade Abdullah'ın küçük kızı Aynışah olduğu anlaşılmaktadır.³¹ Bu ifade şöyledir: *Aynışah duhter-i küçük-i Sultan Abdullah zevce-i Mehmed Çelebi bin Sultan Şehinşah tabe serahu*. Yine 19 Şubat 1512-5 Nisan 1513 tarihleri arasındaki kayıtları içeren defterde aynı ifade geçer. Buna göre Şehzade Abdullah'ın küçük kızı Aynışah, Şehzade Şehinşah'ın oğlu Mehmed'in eşidir.³² Şehzade Abdullah'ın kızı Aynışah Hatun'un, Gelibolu'da Çepni'ye tabi *Palatinos* köyünü, Cemaziyelevvel 912/Eylül 1506'da Cem Sultan'ın kızı Gevher Melik Sultan'dan satın alarak, Bursa'daki muallimhanesine vakfettiği 925/1519 tarihli tahrir defterinde geçmektedir.³³

²⁶ Öztuna, *a.g.e.*, s. 145.

²⁷ Çağatay Uluçay, "Bayazid II. in Âilesi", *Tarih Dergisi*, X/14, 1959, s. 109.

²⁸ Erdoğan, *a.g.m.*, s. 16.

²⁹ Gök, *a.g.t.*, s. 71, 352, 725.

³⁰ Öztuna, *a.g.e.*, s. 145.

³¹ Şafakcı, "II. Bayezid'in Oğlu Şehzade Şehinşah'ın Hayatı", s. 193.

³² BOA, TS.MA.d. 9629, v. 9b.

³³ M. Tayyib Gökbilgin, *XV.-XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livâsı, Vakıflar-Mülkler-Mukataalar*, İşaret Yayınları, İstanbul 2007, s. 380.

Cemaziyelahir 917/Eylül 1511 tarihinde; *duhteran-ı Sultan Abdullah zevce-i Mirza Bey bin Ahmed Bey-i sürh ve Sultan Mehmed bin Şehinşah Bey* ifadesi şehzadenin kızlarının eşlerini net bir şekilde ortaya koymuştur. Yine 12 Rebiülevvel 933/17 Aralık 1526 tarihinde Sultan Abdullah'ın iki kızına kumaş ve para verilmiştir.³⁴ Bu veri 1526 yılında ikisinin de hayatta olduğunu göstermektedir. Tarihi belli olmayan ancak 1515 yılına ait olduğu düşünülen bir defterde Şehzade Abdullah'ın kızına verilenler dikkati çekmektedir. *Mevâcib-i duhter-i Sultân Abdullah* başlığı altında yıllık 18.000, *mâdereş* senede 2.880, *cevârî* (on beş nefer) senede 7.200; *dâye* ve *dâdu* iki nefer senede 1.080; *dâye-i Abdullah Çelebi* 1.440; Selman Ağa 5.400 akçe yazılmıştır. Aynı kayıta Şehzade Abdullah'ın kızına et, yiyecek, giyecek, şeker bedeli olarak 95.352 akçe verilmiştir.³⁵ Kızlardan hangisi olduğu belli olmayan bu kayıtlardan kumaş ve maaş dışında hangi kalemlerde ödeme yapıldığı da anlaşılmaktadır. 1 Cemaziyevvel 924/11 Mayıs 1518 tarihinde Şehzade Abdullah'ın kızı ve Mirza Bey'in eşi olan kadına maaş, giyecek ve yiyecek için 48.980 akçe, arpa ve 500 yük odun verilmiştir.³⁶ Mirza Bey, 4 Şevval 913/6 Şubat 1508 tarihinde Bolu ve 4 Ramazan 917/25 Kasım 1511 tarihinde Ankara sancakbeyi olarak görev yapmıştır.³⁷ Mirza Bey'in, Şehzade Abdullah'ın büyük kızıyla olan evliliğinden Kara Mustafa Paşa ve Şemsî Ahmed Paşa adlı oğulları olmuştur. Mirza Bey, 1530'a doğru vefat etmiştir.³⁸

2. Şehzade Abdullah'ın Sancakbeyliği ve Faaliyetleri

2.1. Sancakbeyliği

Şehzade Abdullah çeşitli sancaklarda sancakbeyi olarak bulunmuştur. O sırasıyla Manisa, Trabzon, tekrar Manisa ve Konya'da görev yapmıştır.³⁹ Uluçay'a göre Şehzade Abdullah, II. Mehmed'in oğlu Mustafa'dan sonra Manisa sancakbeyliğine tayin edilmiş ve Şehzade Cem'in Mısır'a ilticası üzerine 1481 yılında Konya valiliğine nakledilmiştir.⁴⁰ Öztuna, sırasıyla Trabzon, Saruhan (Manisa) ve amcası Cem'in yerine Karaman sancakbeyi olduğunu söylemiştir.⁴¹ Alderson ise Şehzade Abdullah'ın görev yaptığı sancakları Manisa (1481) ve Konya (1481-1483) olarak zikretmiştir.⁴²

³⁴ Gök, *a.g.t.*, s. 1324, 1480.

³⁵ BOA, TS.MA.d. 3960, v. 2b, 3a.

³⁶ BOA, TS.MA.d. 2938, v. 2b.

³⁷ Gök, *a.g.t.*, s. 725, 1369.

³⁸ Mehmed Süreyya, *a.g.e.*, C. 4, s. 1094; Öztuna, *a.g.e.*, s. 145; Uluçay, "Bayazıt II. in Ailesi", s. 109.

³⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Sancağa Çıkarılan Osmanlı Şehzâdeleri", *Osmanlı Hanedanı Üstüne İncelemeler - Seçme Makaleler II*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2012, s. 218.

⁴⁰ Uluçay, "Bayazıt II. in Ailesi", s. 109.

⁴¹ Öztuna, *a.g.e.*, s. 144.

⁴² Alderson, *a.g.e.*, s. 53.

II. Bayezid'in büyük oğlu Abdullah, Şehzade Mustafa'dan sonra Manisa'da görev yapmaya başlamıştır.⁴³ Şehzade Mustafa 1467'de Konya'ya görevlendirilmiştir. Buradan hareketle bu tarihten kısa bir süre sonra sancakbeyi olduğu kabul edilirse Şehzade Abdullah'ın öncelikle ismen Manisa'ya görevlendirildiği söylenebilir. Zira kroniklerde Sultan Mehmed zamanında Abdullah'ın Saruhan valisi olduğu belirtilmiştir.⁴⁴ Bu genel ifade içerisinde 1467-1481 tarihleri anlaşılmıştır. Ancak 1472 yılındaki sünnet merasimi için Trabzon'dan geldiği hatırlanırsa kısa süreliğine Manisa'ya atandığı söylenebilir.

Şehzade Abdullah'ın Trabzon sancakbeyi olmasıyla Trabzon şehzade sancağı olmaya başlamıştır. Şehzade Abdullah'ın Trabzon sancakbeyliğinin ne kadar sürdüğü bilinmemektedir. Onun II. Mehmed'in son yıllarında Saruhan sancakbeyi olduğu görülmektedir.⁴⁵ Sancakbeyliğinin başladığı tarih tam olarak belli değildir. Ancak II. Bayezid'e Amasya sancakbeyliği (1457-1481) sırasında 1470'e doğru bir ara ilaveten Trabzon da verilmiştir.⁴⁶ Muhtemelen bu yıllarda babasının bu ek görev yeri bir süre sonra müstakilen Şehzade Abdullah'a devredilmiştir. Nitekim şehzadenin Trabzon'da görev yaptığına dair birkaç delil vardır. Bunlardan en önemlisi şehirdeki kitabedir. Bunun yanında annesine gönderilen bir mektup, şehzadenin verdiği berat ve İbn Kemal'in verdiği bilgiler de bunu desteklemektedir.

Şehzade Abdullah'ın Ortahisar'da annesi adına yaptırdığı bir cami vardır. Bugün İçkale (Şirin Hatun) adıyla anılan caminin şadırvanında bir kitabe bulunmaktadır. Kalın bir sülüs ile yazılan kitabenin metni şöyledir: *Vakıftü fi eyyâmi imâreti's-sultân ibni's-sultân es-sultân Abdullah ibni's-sultân Bayezîd Hân hazâ ümmühü tâcû'l-havâtîn Şirin Hatun fi âmi [875].*⁴⁷ Halil Edhem bu kitabeyi Bayezid'in büyük oğlu Abdullah'ın Fatih Sultan Mehmed zamanında Trabzon valisi olduğuna delil olarak kullanmıştır.

İbadethanenin bulunduğu yerin, *Mahalle-i Mescid-i Vâlide-i Merhum Sultan Abdullah* adıyla anılması Şehzade Abdullah'ın bu yıllarda Trabzon sancakbeyi olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Şehzade Abdullah'ın Trabzon beyi olduğuna dair bir kayıt münşeat mecmuasında bulunmaktadır. Ayrıca 1486 ve 1515 tarihli defterlerde Şehzade Abdullah ile ilgili birer kayıt daha bulunmakla beraber, Şehzade Abdullah'ın Trabzon sancakbeyi olduğuna dair bir

⁴³ Şafakcı, *Şehzade Mustafa 1450-1474*, s. 21.

⁴⁴ Aşıkpaşazâde, *a.g.e.*, s. 241; *Vakâyi'-i Sultân Bâyezîd ve Selîm Hân*, s. 2b.

⁴⁵ M. Hanefi Bostan, *XV-XVI. Asırlarda Trabzon Sancağında Sosyal ve İktisadî Hayat*, TTK Yayınları, Ankara 2002, s. 51.

⁴⁶ Öztuna, *a.g.e.*, s. 143.

⁴⁷ Bostan, *a.g.e.*, s. 51, 126; Halil Edhem, "Trabzonda Osmanlı Kitabeleri", *Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası*, 1334, S. 48, s. 333. Bu camiye sonraki yıllarda çeşitli gelirler eklenmiştir. Özkan Özer Keskin, "Osmanlı'da Kadınların Vakıf Müessesesine Katkıları: Trabzon Örneği", *Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla Trabzon 1*, Trabzon Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Trabzon 2023, s. 190.

bilgi verilmemektedir.⁴⁸ 1486 yılına ait Trabzon sancağı timarlarının kaydedildiği defterde *bağat-ı hassa ber-müceb-i berât-ı Sultân ‘Abdullâh tâbe serâhu hâric ez-defter,*⁴⁹ kaydının yanında aslen manastır vakfı iken timar olduğu da yazılıdır. Şehzadenin beratının bulunması Trabzon’da görev yaptığını destekleyen bir veridir.

İbn Kemal şehzadenin Trabzon sancakbeyliği hakkında *nebîre-i dülbendi Sultan ‘Abdu’llâh ki Trabuzan vilâyetinde sâhib-i livâyı* diyerek bilgi vermiştir. Ona göre Sultan Mehmed, Şehzade Cem ve Şehzade Abdullah’ı, 12 Muharrem 875/11 Temmuz 1470’te Eğriboz Adası’nın fethinden sonra, sünnet için İstanbul’a çağırmıştır. Sünnet töreni bitince timarları artırılan şehzadeler, görev yerlerine dönmüşlerdir.⁵⁰ Haydar Bey’e göre Şehzade Cem, Evail-i Safer 877/8-17 Temmuz 1472 tarihinde sünnet olmuştur.⁵¹ Aynı tarihte sünnet olduklarına göre, Şehzade Abdullah’ın 1472 yılında Trabzon sancakbeyi olduğu söylenebilir.

II. Bayezid’in şehzadeligi döneminde yazılan bir mecmuada, Bayezid’in annesi, Trabzon beyi Şehzade Abdullah’ın annesine gönderdiği mektubunda ne arzu ediliyorsa bildirilmesini istemiştir.⁵² Bu mecmua, Şehzade Mustafa’nın ölümünden bahsettiğine göre 1474’ten sonra ve Şehzade Abdullah’ın Saruhan’da görev yapmasından hareketle 1480’den önce yazılmış olmalıdır. Ancak mektupta Trabzon beyi ifadesinin kullanılması yukarıdaki bilgileri teyit etmektedir. Trabzon sancakbeyleri arasında Şehzade Abdullah 1470 yılında görev yapmış gösterilir. Sonrasında tarihi belirsiz olarak Hasan Bey ve Mehmed Bey ile Rakkas Sinan Bey 1479?-1486 yılları arasında görev yapmıştır.⁵³ Şehzadenin Trabzon’da ne kadar görev yaptığı ya da Manisa’ya yeniden ne zaman görevlendirildiği belli değildir. Ancak bu bilgiler birlikte değerlendirildiğinde en azından 1476 yılına kadar şehzadenin Trabzon’da görev yaptığı söylenebilir.

Sultan Mehmed 1480 yılında; Şehinşah, Ahmed, Korkud, Mahmud, Alem, Selim ve Oğuz Han’ı sünnet ettirmiştir. Yine *şâhzâde-i a’zam Sultan ‘Abdu’llâh’ı* Sultan Mustafa’nın kızıyla evlendirmiştir. Sünnet merasimi tamamlandıktan sonra Şehzade Abdullah *gine dârü’l-mülk-i kadîmine ki Ma’nisa idi, getdi*. Şehzade Şehinşah’a Menteşe ve Şehzade Ahmed’e Çorum vilayetleri verilmiştir. Şehzade Selim atasının yanına gönderilirken diğerlerini

⁴⁸ Bostan, *a.g.e.*, s. 50-51.

⁴⁹ BOA, MAD.d. 828, s. 294.

⁵⁰ İbn Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman VII. Defter (Tenkidli Transkripsiyon)*, Haz. Şerafettin Turan, TTK Yayınları, Ankara 1991, s. 292, 296, 298.

⁵¹ Haydar Bey, *Vâkı’ât-ı Sultân Cem*, TOEM ilavesi, nşr. Mehmed Arif, Ahmed İhsan ve Şürekası Matbaacılık Osmanî Şirketi, Dersaadet 1330, s. 1.

⁵² *Fatih Devrine Âit Münşeat Mecmuası*, Neşredenler: Necâti Lugal-Adnan Erzi, İstanbul Matbaası, İstanbul 1956, s. 78-79.

⁵³ Bostan, *a.g.e.*, s. 67.

yanında alıkoymuştur.⁵⁴ Bu bilgi 1480 yılında Şehzade Abdullah'ın Manisa'da görevli olduğunu ortaya koymaktadır. Yine 23 Rebiülevvel 886/22 Mayıs 1481 tarihli mektubunda Sultan Bayezid, oğlu Abdullah'a Rebiülevvel ayının 20. günü İstanbul'a gelerek tahta oturduğunu belirtmiştir. Şehzade Abdullah'tan sancağı askeriyle Bursa'ya gelip oturmasını ve o bölgenin muhafazasıyla meşgul olmasını istemiştir.⁵⁵ Dolayısıyla 19 Mayıs 1481 Cumartesi günü tahta çıktığını belirtmiştir. Bu tarihte Saruhan'da görevli olan şehzade, amcasının muhtemel bir hareketine karşı, maiyetindeki askerleriyle Bursa civarının muhafazasına memur olunmuştur.⁵⁶

Şehzade Abdullah, Temmuz 1481'de Konya'ya görevlendirilince, Menteşe sancakbeyi Şehzade Şehinşah da onun yerine Manisa sancakbeyi olmuştur.⁵⁷ Şehzade Abdullah'ın görev yerinin Karaman'a kaydırılması, onun hem Bayezid'in çocukları arasında büyük olmasıyla hem de sancaklardaki tecrübesiyle alakalıdır.⁵⁸ Şehzade Abdullah'ın sancakbeyliği yaptığı dönemlerde Şehzade Cem meselesi önemli bir yer tutmuştur. Bu nedenle şehzade Konya'ya görevlendirilmiştir. Yine mücadeleler bu bölgede yoğunlaştığından bu sorunun halledilmesi öncelikli olmuştur. Bu bakımdan Şehzade Cem meselesine Şehzade Abdullah bağlamında değinilmiştir.

Şehzade Cem, Bursa'yı ele geçirince II. Bayezid onun üzerine gitmiştir. 20 Haziran 1481 tarihinde iki ordu Yenişehir'de karşılaşmıştır. Cem'in lalası Aştinoğlu Yakub Bey'in seçkin askerleri yanına alarak Bayezid tarafına geçmesi muharebeyi etkilemiştir. Yapılan muharebede Yenilen Cem, annesi ve aile

⁵⁴ İbn Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman VII. Defter (Tenkidli Transkripsiyon)*, s. 521-523.

⁵⁵ Tansel, *a.g.e.*, mektubun tıpkıbasımı. Danişmend, 21 Mayıs 1481 tarihini verir. İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C. 1, Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul 2011, s. 400.

⁵⁶ İdris-i Bidlisi, *a.g.e.*, s. 107; Feridun M. Emecen, *XVI. Asırda Manisa Kazâsı*, TTK Yayınları, Ankara 2013, s. 29. 864/1459-1460 yılında Edirne'de doğan Cem, Evail-i Receb 873/15-24 Ocak 1469 tarihinde Kastamonu sancağında ve kardeşi Şehzade Mustafa'nın ölümü üzerine Evasıt-ı Şaban 879/21-30 Aralık 1474 yılında Karaman'da görev yapmaya başlamıştır. Haydar Bey, *a.g.e.*, s. 1.

⁵⁷ Şafakçı, "II. Bayezid'in Oğlu Şehzade Şehinşah'ın Hayatı", s. 194. Velihaht, damat ve sultan olarak anılan Abdullah'ın Konya sancakbeyliği hakkında 3 Mayıs 1481 ve 28 Haziran 1481 gibi iki farklı tarih veren Öztuna, sancakbeyliğinin bittiği tarihi ise 6 Kasım 1483 olarak zikretmiştir. Öztuna, *a.g.e.*, s. 144. Şikari ise Sultan Bayezid'in Larende'ye Sultan Mehmed adında bir şehzadeyi görevlendirdiğini söylemiştir. Şikârî, *Karamannâme [Zamanın Kahramanı Karamanliler'in Tarihi]*, Haz. Metin Sözen-Necdet Sakaoğlu, Karaman Valiliği-Karaman Belediyesi Yayını, İstanbul 2005, s. 243.

⁵⁸ *Vakâyi'-i Sultân Bâyezid ve Selîm Hân*, s. 2b; Eravcı, *a.g.m.*, s. 194.

efradını alarak Konya'dan ayrılmıştır. Cem, 12 Mart 1482'de Mısır'a ulaşmıştır.⁵⁹ Yenişehir Muharebesi'ne Şehzade Abdullah da katılmıştır.⁶⁰

Şehzade Cem, Şam'a gittikten sonra Şehzade Abdullah, Konya'ya görevlendirilmiştir.⁶¹ Diğer kaynaklarda da Konya görevinin başlangıcı benzer şekilde ifade edilmiştir.⁶² Bu görevlendirme, Şehzade Abdullah'ın bölgeyi Cem Sultan'dan ve Karamanoğlu'ndan koruması için yapılmıştır.⁶³ Cem Sultan'ın Mısır'a gittiği anlaşılınca Gedik Ahmed Paşa, Şehzade Abdullah'ı korumak üzere dört sancakbeyini bırakarak padişahın yanına gitmiştir.⁶⁴

Şehzade Cem'den sonra Konya ve çevresinde başka meseleler ortaya çıkmıştır. Karamanoğlu Kasım Bey, Konya üzerine yürümüştür. Bunun üzerine Karaman beylerbeyi olan Hadım Ali Paşa, Kasım Bey'le *Pervane Çayırı*'nda karşılaşmıştır. Düşman askeri iki katı olması nedeniyle karşı koyamayan Ali Paşa, Konya'ya dönmüştür. Bu başarı üzerine Kasım Bey, Konya Hisarı'nda şehzade ile Ali Paşa'yı muhasara etmiştir.⁶⁵ Kuşatma merkeze bildirilince Ahmed Paşa gönderilmiştir. Bu durumu öğrenen Kasım Bey kuşatmayı kaldırarak Taşili'ne yönelmiştir.⁶⁶ Konya'ya ulaşan Ahmed Paşa, şehzadeyle görüştüktan sonra Ali Paşa ile birlikte Taşili'ne doğru hareket etmiştir.⁶⁷ Kasım Bey'i takip eden Ahmed Paşa, Ali Paşa'yı Mut Kalesi'nde bırakmıştır. Bu

⁵⁹ Haydar Bey, *a.g.e.*, s. 2-4; *Vakâyi'-i Sultân Bâyezid ve Selîm Hân*, s. 3b-4b; Solak-zâde, *a.g.e.*, s. 372-374. Ayrıca bk. Gelibolulu Mustafa 'Âli Efendi, *a.g.e.*, s. 819-826. Şehzadenin Konya sancakbeyliği hakkında farklı bir değerlendirmede şöyle denilmiştir: Bayezid, Cem Sultan'ı takip ettiği Konya'dan İstanbul'a dönerken henüz reşit olmayan oğlu Abdullah'ı yalnızca az sayıda askeri güçle Karaman'a sancakbeyi olarak bırakmıştır. Johann Wilhelm Zinkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi 2*, Çev. Nilüfer Epçeli, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2011, s. 343.

⁶⁰ Behiştî Ahmed Çelebi, *Târîh-i Behiştî Vâridât-ı Sübhânî ve Fütühât-ı Osmânî (791-907/1389-1502) II*, Haz. Fatma Kaytaç, TTK Yayınları, Ankara 2016, s. 336. Padişahın en büyük oğlu olan Şehzade Abdullah, dedesi zamanında Saruhan sancakbeyi olmuştur. Şehzade Abdullah amcası Sultan Cem'in Bursa'ya girmesini engellemek için Saruhan askerini toplayarak yürümüştür. Şehzade, Ayas Paşa ile gelen yeniçeriye yardım etmeyi ve Bursa'yı korumayı tasarlamıştır. Ama yoldayken Ayas Paşa'nın yakalandığını ve amcasının Bursa'yı ele geçirdiğini öğrenince Balıkesir yolundan Gelibolu'ya yönelmiştir. İstanbul'a gelince babasının hareket ettiğini öğrenmiş ve yola çıkarak İzmit'te padişahın ordusuna katılmıştır. İdris-i Bidlîsî, *a.g.e.*, s. 108; Hoca Sadettin Efendi, *a.g.e.*, C. III, s. 196-197.

⁶¹ İbn Kemâl, *Tevârih-i Âl-i Osmân VIII. Defter (Transkripsiyon)*, s. 22.

⁶² Mevlânâ Mehmed Neşri, *Cihân-nümâ [6. Kısım: Osmanlı Tarihi (687-890/1288-1485) (Giriş, Çeviri Metin, Kronoloji, Dizin, Tıpkıbasım)]*, Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2013, s. 340; Oruç bin Âdil, *Oruç Beğ Tarihi [Osmanlı Tarihi (1288-1502)]*, Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2014, s. 118.

⁶³ Behiştî Ahmed Çelebi, *a.g.e.*, s. 339.

⁶⁴ İdris-i Bidlîsî, *a.g.e.*, s. 113; Hoca Sadettin Efendi, *a.g.e.*, C. III, s. 203.

⁶⁵ *Vakâyi'-i Sultân Bâyezid ve Selîm Hân*, s. 5a; Münecimbaşı Ahmet Dede, *a.g.e.*, s. 376.

⁶⁶ Behiştî Ahmed Çelebi, *a.g.e.*, s. 340.

⁶⁷ *Vakâyi'-i Sultân Bâyezid ve Selîm Hân*, s. 5b.

durumu öğrenen Kasım Bey, Ali Paşa üzerine gitmiştir.⁶⁸ Her yerde çatışmaların başlaması üzerine Ahmed Paşa, memleketin himayesi için Şehzade Abdullah'ı Konya'ya göndermiştir. Ali Paşa 600 kişiyle bunlarla karşılaşarak savaşmıştır.⁶⁹ Şehzade Abdullah'ın ele geçirilmesi ya da korunması, tarafların temel amacı olmuştur. Karaman beylerbeyi Ali Paşa ile Karamanoğlu Kasım Bey arasında Pervane Çayırı'nda yapılan muharebede paşa, şehzadenin ve memleketin korunmasını karşı koymaktan daha önemli gördüğü için Konya'ya dönmüştür.⁷⁰ Tarafların Şehzade Abdullah üzerine bir yol takip etmeleri, Bayezid'e karşı bir üstünlük ve bir koz kazanma isteği olabilir. Yine şehzadeyi ortadan kaldırarak psikolojik üstünlüğü ele geçirmek istenmiş olabilir. Diğer taraf ise şehzadeyi korumayı önceleyen bir planla hareket etmiştir. Padişah ise bu karışık ortamda şehzadenin Afyonkarahisar'a getirilmesini isteyerek bu durumdan kurtulmak istemiştir.

Şehzade Cem tekrar ortaya çıktıktan sonra askerler Şehzade Abdullah etrafında Konya'da toplanmıştır. Ancak bu topluluğa savaşmadan çekilmesi emredilmiştir.⁷¹ Bayezid, Gedik Ahmed Paşa'ya gönderdiği emirde yanındaki askerle merkeze doğru gelmesini ve Şehzade Abdullah'ı da Karahisar'a getirmesini bildirmiştir.⁷² Saltanat için yapılan tahriklere kapılarak tekrar Anadolu'ya gelen Şehzade Cem'in adamlarından Mehmed Bey; Şehzade Abdullah ve Gedik Ahmed Paşa üzerine gönderilmiştir. Taraflar arasında Konya üstünde *Çukurçimen Yaylağı*'nda küçük bir çarpışma meydana gelmiştir.⁷³ Ahmed Paşa verilen emir üzerine şehzadeyi Afyonkarahisar'a götürmüştür. Seyitgazi'de paşa ve şehzade, padişahla görüşmüştür. Bu esnada Trabzonlu Mehmed Bey, Konya'ya yönelmiştir.⁷⁴ 20 Rebiülahir/8 Haziran 1482 tarihinde de Kasım Bey ile Şehzade Cem Konya üzerine gelmiştir. Karaman beylerbeyi Ali Paşa ve Güveyi Mustafa Bey 500 kadar adamla Konya muhafazasında kalmıştır. Birkaç gün muhasaradan sonra Mehmed Bey 500 adamla Ankara

⁶⁸ Behiştî Ahmed Çelebi, *a.g.e.*, 341.

⁶⁹ İbn Kemâl, *Tevârih-i Âl-i Osmân VIII. Defter (Transkripsiyon)*, s. 24-25.

⁷⁰ İdris-i Bidlîsî, *a.g.e.*, s. 114; İdris-i Bitlisi, *a.g.e.*, s. 402-403.

⁷¹ İbn Kemâl, *Tevârih-i Âl-i Osmân VIII. Defter (Transkripsiyon)*, s. 29.

⁷² Solak-zâde, *a.g.e.*, s. 379; *Vakâyi'-i Sultân Bâyezid ve Selîm Hân*, s. 6a. Gedik Ahmed Paşa'ya Şehzade Abdullah ile birlikte Afyon'da orduya katılmasını emretmiştir. Bu suretle Konya'nın Cem'e karşı muhafazası Hadım Ali Paşa'ya bırakılmıştır. Tansel, *a.g.e.*, s. 38.

⁷³ Haydar Bey, *a.g.e.*, s. 5-6. Diğer kaynaklarda *Çukur Yaylak* olarak zikredilmiştir. Hoca Sadettin Efendi, *a.g.e.*, C. III, s. 209; *Vakâyi'-i Sultân Bâyezid ve Selîm Hân*, s. 6a.

⁷⁴ Hoca Sadettin Efendi, *a.g.e.*, C. III, s. 209-210. Bu esnada maiyetindeki bazı kişilerin Cem tarafına geçmesi, Gedik Ahmed Paşa hakkındaki şüpheyi artırmıştır. İ. Hakkı Uzunçarşılı, "Değerli Vezir Gedik Ahmed Paşa II. Bayezid Tarafından Niçin Katledildi?", *Belleten*, S. 115, 1965, s. 494.

üzerine gönderilmiştir.⁷⁵ Ali Paşa, hisarı savunmak için elinden geleni yapmıştır. Padişahın ordusunun gelmesi üzerine önce Ankara'ya yönelen Şehzade Cem, Taşili'ne gitmiştir.⁷⁶ Hadım Ali Paşa'nın kuşatmaya dayanması ve Konya halkının Bayezid'e sadık kalması nedenleriyle kale alınmamıştır.⁷⁷ II. Bayezid önce Konya'ya ve ardından Ankara'ya doğru yola çıkmıştır. Bu sırada Şehzade Abdullah, hazinenin, hizmetlilerin ve otağın korunması ile görevlendirilerek geride bırakılmıştır.⁷⁸ Şehzade Cem, 30 adamıyla bir gemiye binerek 29 Temmuz 1482 tarihinde Rodos'a varmıştır.⁷⁹ Karaman ve civarında yoğunlaşan mücadeleler saltanat iddiasıyla ortaya çıktığından iç mesele iken şehzadenin Rodos'a varmasıyla uluslararası bir sorun haline gelmiştir. Konu açısından önemi ise meseleler sadece bölgeyi değil, merkezî siyaseti etkilediğinden Şehzade Abdullah gerek önemli komutanlar gerekse padişahın kendisi tarafından sürekli desteklenmiştir. Bu durum Osmanlı düzeninin tam yerleşmediği bölgede kuvvetli bir baskı unsurunun oluşmasına da ortam hazırlamıştır. Şehzade görevlendirilerek eski beylik ve imparatorluk merkezlerinde Osmanlı sisteminin yerleştirilmesi amaçlanmıştır. Şehzadenin gelmesi, merkez ve taşradaki görevlilerin karşılıklı taşınmasına sebep olmuştur. Böylelikle halkla bütünleşme amaçlanmış ve onlara değer verildiği şehzadenin görevlendirilmesiyle anlatılmaya çalışılmıştır. Eski dönemden kalan görevliler sistem içine entegre edilmeye çalışılırken bazılarının tasfiye edildiği anlaşılmaktadır. Bunun yanında beyliklerden kalan bazı uygulamaların devam ettirildiği tahrir defterlerinde zikredilmiştir.

2.2. Sancakbeyliğinde Yaptığı İşler

Sancağa görevlendirilen şehzadelerin görev alanlarına dair kroniklerdeki bilgiler kafaları karıştırmaktadır. Bu hususu Karadeniz şöyle değerlendirmiştir: Şehzadelerin görev alanlarının Karaman ilinin tamamını mı, yoksa sadece Konya sancağını mı kapsadığını tam olarak tespit edemedik. Bununla birlikte Solakzade Şehzade Abdullah'ın vefatını anlatırken tasarruf ettiği idari birimin adını liva yani sancak olarak zikretmiştir. Yine de bu hususla alakalı kesin bir kanaate varmak mümkün değildir.⁸⁰ Eyaletin paşa sancağına görevlendirilen şehzadeler, eyalete bağlı yerleşim yerlerindeki kişilere berat ve mektup gibi resmî belgeler vermişlerdir. Ancak eyalette beylerbeyi de bulunmuştur. İleride padişah olma ihtimali olan şehzade, diğer sancakbeylerine göre daha rahat

⁷⁵ Haydar Bey, *a.g.e.*, s. 6. Konya muhasarasının tarihi hakkında bk. Hoca Sadettin Efendi, *a.g.e.*, C. III, s. 210; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 168.

⁷⁶ Hoca Sadettin Efendi, *a.g.e.*, C. III, s. 209-211.

⁷⁷ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 168.

⁷⁸ İbn Kemâl, *Tevârih-i Âl-i Osmân VIII. Defter (Transkripsiyon)*, s. 33.

⁷⁹ Haydar Bey, *a.g.e.*, s. 7.

⁸⁰ Karadeniz, *a.g.t.*, s. 74.

hareket etmiştir. Ama merkezi yönetimin sıkı denetim ve kontrolü de daha fazla olmuştur.

Şehzade Abdullah tarafından bazı cemaatlere veya gruplara verilen belgeler bulunmaktadır. Nitekim Bayburd kazasına tabi *Oğulbegli Oymağı* ile sakin mütekaid sipahiler Şehzade Mustafa ve Şehzade Abdullah'tan aldıkları beratlar ile tahrir defterine kaydedilmiştir. 1500 yılı tahrir defterinde *Elginviranı Mezrası; Alayundlu ve Erdoğanlı* cemaatlerine Şehzade Abdullah'ın mektubu dikkate alınarak müşterek yurt yazılmıştır.⁸¹ Yine Sultan Selim kanunnamelerinde, Şehzade Mehmed zamanında alınmaya başlanan Karaman vilayetindeki haymana taifesinin at akçesi, Şehzade Abdullah zamanında kaldırılmıştır.⁸²

Karaman eyaletinde bulunan vakıflara dair Şehzade Abdullah, mukarrername veya nişan vermiştir.⁸³ Anber Reis Camii Vakfı'na mukarrername veren Şehzade Abdullah, Başara köyündeki Şeyh İsrail Zaviyesi'nin evkafını tanımıştır.⁸⁴ Issız ve tehlikeli yerler, gönüllü dervişlere verilerek iskana açılmıştır. Turgud kazasında Şeyh Samud Abdal'ın oğlu Derviş Bahşayış, tehlikeli bir yer olan Öyüklü Viran Mezrası'nı şenlendirmeye gönüllü olduğu için, söz konusu mezra, Şehzade Abdullah tarafından bu kişinin tasarrufuna verilmiştir.⁸⁵ Şehzade Abdullah değerli adamlara timarlar vermiş, birçoğunun vergilerini affetmiştir. Konya Darüşşifası'nın vakfı olan Hatıp köyünü darüşşifa harap olduğundan tabip Lütfi Çelebi'ye timar olarak vermiştir. Hatunsaray'a bağlı Ertaş, Üçkilise ve Bekirler köyleri kendisine ait olmasına rağmen bunları Konya Ahmedek'inin muhafızlarına bırakmıştır.⁸⁶ Derviş Tabduk evladının tasarrufunda olan Oflağu köyü hakkında Karamanoğlu İbrahim Bey, Şehzade Cem ve Şehzade Abdullah mektup vermişlerdir.⁸⁷

Şehzadeler, bazı kişileri ya da görevlileri vergilerden muaf tutabilmişlerdir. Beyşehir Subaşı Mescidi Mahallesi'nden ağaç ustası (neccar) Hamza'yı hem Şehzade Mustafa hem de Şehzade Abdullah verdikleri resmî

⁸¹ Karadeniz, *a.g.t.*, s. 104, 252.

⁸² Haldun Eroğlu, *Padişahın Oğulları*, Berikan Yayınevi, Ankara 2019, s. 239-240.

⁸³ Fahri Çoşkun, *888/1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri (Tanıtım, Tahlil ve Metin)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul 1996, s. 23, 48, 55-56, 105-106, 156.

⁸⁴ İbrahim Hakkı Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, Burak Matbaası, Ankara 1997, s. 322, 332. Benzer konular için bk. Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s. 359, 512, 933, 1069.

⁸⁵ Ayşegül Hüseyinklioğlu, *Karaman Beylerbeyliği'nde Konar-Göçer Nüfus (1500-1522)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi SBE, Elazığ 2008, s. 318.

⁸⁶ Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s. 643.

⁸⁷ İbrahim Hakkı Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Aksaray Tarihi*, C. I, Fatih Yayınevi, İstanbul 1974, s. 610.

belgelerle vergilerden muaf tutmuştur.⁸⁸ Benzer şekilde Mustafa, Cem ve Abdullah Zozumla köyündeki İlbeyi Derbendi'ni muhafaza edenlere avarız vergisinden muafiyet vermişlerdir.⁸⁹ Aksaray'a bağlı Arap Ağılı Mezrası'nda bulunan Abdal Dede Zaviyesi'nde gelip gidenler ağırlandı. Öşür, humus alınmayan bu mezra, vergiye tabi tutulmamıştır. Şehzade Abdullah bu zaviyenin vakıflığı hakkında berat vermiştir.⁹⁰ Karamanoğlu II. İbrahim Bey, doğancılık hizmeti yapanları vergiden muaf kılmıştır. Osmanlı şehzadeleri ve padişahları da bu muafiyeti bozmayarak devam ettirmişlerdir. Şehzade Mustafa ve Şehzade Abdullah doğancılık hizmeti karşılığında çiftleri ile muaf olsunlar diye nişan vermişlerdir.⁹¹

Şehzadeler timar verilmesiyle de ilgilenmişlerdi. Şehzade Abdullah'ın bildirmesi üzerine Yakub tahvilinden iki hisse, Halil ve Bahşı'ya müştereken verilmiştir.⁹² Anduk köyü Akin Mezrası, Şehzade Abdullah'ın beratıyla Bozkırlıoğlu Seyyidi Ahmed'e kaydedilmiştir.⁹³ Yine Kalburcu namı diğer Eli Kesik Mezraası'nın tasarrufu konusunda Cem ve Abdullah'ın nişanlar verdiği 1483 tarihli deftere yazılmıştır.⁹⁴

Şehzade Abdullah tahrir çalışmalarının yürütülmesi ve eski aristokrat beylerin tasfiye edilmesi gibi önemli işleri gerçekleştirmişti.⁹⁵ Şehzadenin bölgenin istikrarını sağladığı da söylenebilir. Şehzade Cem'in Anadolu'yu terk etmesinden itibaren görev aldığı Konya'da Karamanoğlu Kasım Bey ve tekrar geri gelen Şehzade Cem ile mücadelesi neticesinde bölgenin güvenliğini sağlamıştır.

Sancakbeyi olarak gönderilen şehzadelerin çeşitli gelirleri bulunmakla birlikte Şehzade Abdullah ile ilgili kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak diğer şehzadelerin gelirleri bu konuda yaklaşık bir bilgi verdiğinden oradaki veriler kabul edilebilir. Bunun yanında babasından istediği harçlıklar da gelirleri arasındadır. Nitekim Şehzade Abdullah arzında, bundan önce babasından istediği harçlığın verilmediğini ve çok az harçlığının kaldığını belirterek bu defa verilmesini istemiştir.⁹⁶

⁸⁸ M. Akif Erdoğan, *Osmanlı Yönetiminde Beyşehir Sancağı (1522-1584)*, IQ Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2006, s. 91.

⁸⁹ Erdoğan, *Osmanlı Yönetiminde Beyşehir Sancağı (1522-1584)*, s. 91.

⁹⁰ Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Aksaray Tarihi*, s. 1387.

⁹¹ Erdoğan, *Osmanlı Yönetiminde Beyşehir Sancağı (1522-1584)*, s. 161.

⁹² M. Akif Erdoğan, *Fatih Sultan Mehmed Zamanında Ala'iyye Sancağı: 1475 Tarihli Süret-i Defter-i İcmâl-i Vilâyet-i Alâ'iyye (Metin ve İnceleme)*, Alanya Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Konya 2013, s. 81.

⁹³ Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Aksaray Tarihi*, s. 585.

⁹⁴ Hamit Şafakçı, "1483 Yılında Hatunsaray ve Sudiremi Nahiyelerinin Durumu", *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, C.5, S. 2, 2019, s. 123.

⁹⁵ Eravcı, a.g.m., s. 194.

⁹⁶ BOA, TS.MA.e. 581/77 (3225/2-3).

2.3. Sultan Abdullah Zaviyesi

Akşehir kazasında, şehzadenin ismiyle anılan bir zaviye vardı. 1483 yılı verilerine göre, merhum Sultan Abdullah Zaviyesi, Akşehir Vadisi'nde *Mihrablu* denilen yerdeydi. Zaviyenin meşihati Derviş Sinan'a verilmiş ve kendisine Akşehir haracından günlük beş akçe tayin edilmiştir. Deftere kayıtlı olmayanlardan zaviye civarına yerleşenlerin vergiden muaf olacağı belirtilmiştir.⁹⁷ Bu bilgi, defterin şehzadenin ölümünden sonra hazırlandığını da ortaya koymaktadır.

Sultan Abdullah Zaviyesi, bugünkü Tekke köyündeydi. Şehzade Abdullah çok sevdiği bu bölgeye dinlenmek için sık sık gelmiştir. Köye önce bir köşk yaptıran Şehzade Abdullah, daha sonraları konup göçenlerin işlerini ve istirahatlerini sağlamak için bir tekke kurduştur.⁹⁸ 1476 yılına ait kaydı olmayan zaviyeye, 1483 ve 1500 yıllarında Akşehir haracından günlük beş akçe olmak üzere yıllık 1.800 akçe gelir yazılmıştır. 1524 yılı kayıtlarında yer almayan zaviyenin 1584 yılında ise yıllık geliri 84 akçe olmuştur. Akşehir haracından gelen günlük beş akçenin kesilmesinden dolayı geliri düşmüştür.⁹⁹

Akşehir civarındaki Sultan Abdullah Zaviyesi'nde görevli beş kişinin adı 1500 yılında yazılmıştır. Bu tarihte Hamza v. Bazarlu, Hamza v. Abdullah, Yusuf v. Abdullah, Habib v. Ali, Hacı Ahmed v. Hacı Mehmed zaviyede görev yapmıştır. 1500 yılında zaviyenin şeyhi olan Hacı Ahmed v. Hacı Mehmed'in günlük üç akçe ulufe almasını ve bunu kendi geçimine kullanmasını şehzadenin annesi bildirmiştir. Beş görevli kimsenin raiyyeti olmadığından zaviyeye hizmetkâr kayıt edilmiştir. Elleri muafnameler olan hizmetkârlar gelen ve geçene hizmet etmişlerdir.¹⁰⁰ 1522 yılında Sultan Abdullah Zaviyesi'nde Ali v. Hamza, Hızır v. O, Yusuf v. Abdullah, Umur v. Habib, Hacı Ahmed v. Hacı Mehmed (şeyh-i zaviye) ve Yusuf v. O adlı yedi hizmetkâr yazılmıştır. Avarızdan muaf olan görevlilerin elinde Sultan Bayezid Han'dan muafiyetnameleri vardı.¹⁰¹ Nitekim Şehzade Abdullah'ın kızı mektubunda, halen bizim tekkemizde şeyh olan Hacı Ahmed, tekkeyi harap edip evkafına hayli zarar vermiştir. Pir Kılavuz'un elinden sebepsiz alınmıştır. Teftiş edilerek

⁹⁷ Çoşkun, *a.g.t.*, s. 146. Aynı bilgiler 1500 yılı vakıf tahririnde tekrar edilmiş, sadece meşihatın kime verildiği boş bırakılmıştır. Köhne defterde yazılı bu durumun yeni deftere kayıt edildiği belirtilmiştir. *TKGMA*, TT.d. 565, s. 123b.

⁹⁸ İbrahim Hakkı Konyalı, *Nasreddin Hocanın Şehri Akşehir Tarihi-Turistik Kılavuz*, Numune Matbaası, İstanbul 1945, s. 356, 358.

⁹⁹ Volkan Ertürk, *XVI. Yüzyılda Akşehir Sancağı (Tahrir Defterlerine Göre)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi SBE, Ankara 2007, s. 342. Defterlerin tarihleri farklı verirse de benzer bir çalışmada da zaviyeye değinilmiştir. Alaeddin Ceylan, *Kanûnî Zamanında Akşehir Kazası*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi SBE, Konya 1993, s. 37-38.

¹⁰⁰ *BOA*, TT.d. 40, s. 654.

¹⁰¹ *BOA*, TT.d. 455, s. 471; *BOA*, MŞH.ŞSC.d. 8978, s. 182.

Hacı Ahmed'den alınmasını ve tekrar atasının isteğine göre yapılmasını istemiştir.¹⁰² Vakfın adı zikredilmemekle beraber bahsedilen kişiler aynı olabilir.

Zaviyenin 1522 yılında gelirleri şöyledi: Bağ der civar-ı zaviye fi sene 30; zemin-i bağçe-i Hacı Hamza fi sene 5; zemin-i bağçe-i Hamza veled-i Ali fi sene 10; zemin-i bağçe-i Umur fi sene 3; zemin-i bağçe-i Yusuf veled-i Hacı Ahmed fi-sene 5; zemin-i bağçe-i Yusuf veled-i Abdullah fi-sene 7; zemin-i bağçe-i Hacı Hamza fi-sene 4; zemin-i bağçe-i Hacı Ahmed fi-sene 20; yekün 84.¹⁰³ Bu bilgiden hareketle vakfın yılda 30 akçe geliri olan zaviye civarındaki bağ ile yedi zeminden gelirleri olduğu anlaşılmaktadır. 1524 ve 1584 yıllarında da zaviyeye zikredilen gelirler kaydedilmiştir.¹⁰⁴

II. Bayezid'in 1500 ve 1584 yıllarına ait defterlerde geçen Evahir-i Şaban 898/7-15 Haziran 1493 tarihli emrinde; oğlu Abdullah'ın Akşehir'de yaptırdığı zaviyesine ait olan yerler, bağlar ve bahçelerin hudutları için Akşehir'in eski kadısı olan Mevlâna Şemseddin Ahmed gönderilmiş, onun tarafından bu yerlerin sınırları tespit edilerek yazılmıştır. Bundan sonra vakfın mukarrer olduğu ve gelirinin zaviyenin işlerine vakfiye gereği kullanılması belirtilmiştir.¹⁰⁵ Bu emirden zaviyeye ait bir vakfiyenin varlığı da anlaşılmaktadır. Evasıt-ı Safer 899/21-30 Kasım 1493 tarihli hükme göre; Hamza bin Bazarlu, Hamza bin Abdullah, Yusuf bin Abdullah ve Habib bin Ali adlı kişilerin oğlu Abdullah'ın Akşehir'de olan zaviyesi yakınlarına yerleşerek gelip geçene hizmet ettiklerini ve kimsenin raiyyeti olmadıklarını Akşehir kadısı mektupla bildirmiştir. Bunun üzerine buraya yerleşerek bahsedilen hizmeti yapanların avarızdan muaf oldukları belirtilmiştir. Onlar; *ulakdan, suhreden, cerehordan, sekbandan, doğancıdan, hisar yapmasından, salgundan, azebden, kürekçiden, nüzül tahlılandan* ve sair avarız-ı divaniyeden muaf tutulmuşlardır.¹⁰⁶ Zaviyenin durumu hakkında sonraki tarihlerde fazla bilgi yoktur. 19. yüzyıl başlarına ait kayıta ise gelirler nedeniyle zaviyenin ismi zikredilmiştir. es-Seyyid Abdüllatif Halife arzında, Bursa ve diğer yerlerde bulunan Şirin Hatun ve Akşehir'deki Sultan Abdullah Zaviyesi vakfından almak üzere günlük bir akçeyle şeyh, günlük bir akçeyle mustahfız, günlük iki akçeyle yasinhan ve günlük iki akçeyle cüzhan olan Mustafa Halife kendi rızasıyla görevi bıraktığından kendisine berat verilmesini istemiştir. 29 Cemaziyelevvel 1227/10 Haziran 1812 tarihinde vakfın kayıtları çıkarılmıştır.¹⁰⁷

¹⁰² BOA, TS.MA.e. 753/75 (6091/1).

¹⁰³ BOA, TT.d. 455, s. 471; BOA, MŞH.ŞSC.d. 8978, s. 182.

¹⁰⁴ BOA, TT.d. 399, s. 319.

¹⁰⁵ BOA, TT.d. 40, s. 653; TKGMA, TT.d. 584, s. 96b.

¹⁰⁶ BOA, TT.d. 40, s. 653.

¹⁰⁷ BOA, TS.MA.e. 844/19 (7576/6).

3. Şehzade Abdullah ve Çevresi

Şehzadeler doğumundan itibaren özel bir ilgi ve eğitim ile yetiştirilmeye çalışılan bireylerdi. Bu anlamda yanında bulunan daye ve dadı gibi görevlilere şehzadenin ölümünden sonra da ücret ödenmiştir. Nitekim 19 Şubat 1512-5 Nisan 1513 tarihleri arasındaki kayıtları içeren deftere göre *dâye-i Sultân Abdullah* adıyla dört akçe ücret yazılmıştır.¹⁰⁸ Şehzade Abdullah doğduktan sonra iyi bir eğitim almaya başlamıştır. Bu eğitimin bir devamı niteliğindeki uygulamalı eğitim için şehzade, ailesi ile birlikte görev yerine gitmiştir. Nitekim Tacüddin İbrahim (*Üstad-oğlu*) zamanın ulemasından ders alıp *Engüri* adlı kasabada Ak Medrese'ye 20 akçe ile müderris olmuşken Şehzade Abdullah'a hoca olmuştur.¹⁰⁹ Yine aşağıda değinileceği üzere Niyazi, Figani ve Necati, Şehzade Abdullah'ın yanında bulunmuşlardır.

Sancağa giden şehzadelerin emrinde kalabalık bir görevli topluluğu bulunuyordu. Başta annesi ve ailesi olmak üzere Şehzade Abdullah'ın Konya'ya gelerek yerleştiği, annesine sancaktan gelir tayininden ya da Trabzon'daki kitabeden anlaşılmaktadır.

Şehzadenin yanındaki görevlilerden birisi laladır. Bayezid tahta çıktıktan sonra Ali bin Abdulhay (Hadım) Karaman beylerbeyi olmuştur. Bu tayin muhtemelen Şehzade Abdullah'ın 1481 Temmuz'unda Konya'ya vali olarak gönderilmesiyle bağlantılıdır.¹¹⁰ Şehzade Abdullah'ın lalaları Karagöz Paşa ve Hadım Ali Paşa olarak zikredilir.¹¹¹

Şehzadenin etrafındaki görevliler, babası tarafından görevlendirilebilirdi. Bey babam hazretleri diye başlayan mektubunda Şehzade Abdullah, terzibaşı olarak yanına gönderilen Doğan hakkındaki görüşlerini şöyle ifade etmiştir: Eski terzibaşı Yusuf'tan hoşnut olduğumu ama emir yerine gelsin diye Doğan'ı terzibaşı olarak atadığını belirtmiştir. Ancak Doğan, doğru durmayarak lalalarım da ondan şikâyetçi olup ifratla incinmişlerdir. Sizin tarafınızdan geldiği için bir şey demezler. Şehzade Abdullah, bu kişinin görevden alınarak eski terzibaşı Yusuf'un tekrar göreve başlamasını babasından talep etmiştir.¹¹² Mektuptan terzibaşaların adları hakkında bilgi sahibi olunurken görevlendirme ve görevliler arasındaki çekişme gibi konularda da fikir edinilebilmektedir.

¹⁰⁸ BOA, TS.MA.d. 9629, v. 8b.

¹⁰⁹ Mecdi Mehmed Efendi, *Hadâ'îku's-Şakâ'ik, Mecdi'nin Şakâ'ik Tercümesi*, C. 2, Haz. Bilal Alpaydın-Fatih Odunkıran, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2022, s. 881-882.

¹¹⁰ Hedda Reindl, *II. Bayezid ve Çevresi Hükümdarın Adamları*, Çev. Ali Suat Ürgüplü, Arvana Yayınları, İstanbul 2014, s. 123.

¹¹¹ Öztuna, *a.g.e.*, s. 144; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 191; Danişmend, *a.g.e.*, s. 407.

¹¹² BOA, TS.MA.e. 581/77 (3225/1).

Şehzadenin yanında bulunan nişancı, defterdar ve kilercibaşı gibi görevlilerin isimlerine dair bir bilgi tespit edilememiştir. Ancak bazı görevlilere dair sonraki yıllara ait kayıtlarda geçen ifadeler çevresi hakkında genel bilgi verebilir. Şehzade Abdullah'ın ölümü üzerine yanındaki adamlara çeşitli görevler ya da timarlar verilmiştir.¹¹³ 27 Ramazan 907/5 Nisan 1502 tarihinde Muğla'ya bağlı Dadya köyünden 20.985 akçelik gelir, Şehzade Abdullah'ın sipahi oğlanları ağası Sinan Bey'e yazılmıştır.¹¹⁴ Nitekim Sinan Bey *ağa-i ebnâ-i sipâhiyan-ı merhum Sultân Abdullah* olarak anılmıştır. Kendisine 12 Receb 904/23 Şubat 1499 tarihinde Antalya sancağı ile Alanya sancağından 20.100 akçe zeamet verilmiştir.¹¹⁵ Yine 1510 yılında Şehzade Abdullah himayesindeki Ali ve Hamza veledan-ı Hüseyin Çelebi'ye 1.000 akçe kaydedilmiştir.¹¹⁶

Şehzade Abdullah'ın kapıcıbaşı olarak İskender Bey görev yapmıştır.¹¹⁷ Nitekim Karahisar sancağında zeamet tasarruf eden İskender Bey, *ser-bevvabin-i merhum Sultan Abdullah* olarak yazılmıştır. 21 Cemaziyelevvel 905/24 Aralık 1499 tarihinde, 24.683 akçeyi Kayacık subaşı İskender Bey tasarruf etmiştir.¹¹⁸ 1483 yılında Haymana-i Eski-il'den 9.942 akçelik timar, Şehzade Abdullah'ın ser-çavuşanı Muslihiddin'e yazılmıştır.¹¹⁹ Ulufe alan ve yararlılığı görülüp timar verilen yayalar padişahın hükmüyle yayalıktan çıkabilirdi. Evasıt-ı Rebiülahir 908/14-23 Ekim 1502 tarihli emirle yayalıktan çıkan Seydi, Şehzade Abdullah yanındaki görevliler arasında yer almıştır.¹²⁰ Yine Şehzade Abdullah'ın öldüğünü bildiren Kemal ve Murad Beyler de şehzadenin çevresindeki adamlar arasında sayılabilir.¹²¹

4. Şehzade Abdullah'ın Ölümü ve Türbesi

Şehzade Abdullah'ın ölümü de tartışmalı konulardan birisidir. Ölüm tarihi ve ölüm nedeni ile türbesi hakkında farklı fikirler mevcuttur. Aşağıda bu görüşler değerlendirilerek bir sonuca varılmaya çalışılmıştır. Etrafında şairlerin

¹¹³ İbn Kemâl, *Tevârih-i Âl-i Osmân VIII. Defter (Transkripsiyon)*, s. 51.

¹¹⁴ BOA, MAD.d. 15287, s. 114.

¹¹⁵ *İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı*, MC.Yz.82, s. 12b.

¹¹⁶ Gök, *a.g.t.*, s. 1057.

¹¹⁷ Emecen, *a.g.e.*, s. 290.

¹¹⁸ *İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı*, MC.Yz.82, s. 59b.

¹¹⁹ BOA, MAD.d. 567, s. 48.

¹²⁰ *Seydi birader-i Davud, mezkûr Seydi Aydın sancağında Alaşehir tevabiinden yaya defterinde yaya kayd olunup sonra merhum oğlum Abdullah tabe serahu kapusundan ulufe tasarruf idüp ve merhum karındaşım Cem savaşında Karaman'da gereği gibi yoldaşlık itdüğü ecilden timar virilüp bilfiil timar tasarruf iderken bu kazıyye arz edilince yayalıktan azad idüp iş bu hük-i hümayunu verdim ve buyurdum ki badel yevm yaya hizmetinden halas olup yaya sancağı beyi ve yayabaşı ve yaya bendi? bunu yayasın deyü incitmeyeler ve yayalık hizmetinde sürücüler incitmeyeler ve yaya akçesin almayalar ve üşendirmeyeler şöyle bilip ... BOA, TT.d. 104, s. 473; Emecen, *a.g.e.*, s. 144.*

¹²¹ BOA, TS.MA.e. 754-108 (6190-1).

toplandığı Şehzade Abdullah, cesur, kahraman ve güzel bir kişi olarak tarif edilmiştir.¹²² Şehzadenin ölüm nedeni ile ilgili kaynaklarda fazla bilgi verilmez. İdris-i Bitlisi, Karaman vilayetindeki Şehzade Abdullah'ın hastalık nedeniyle vefatını, *el-marazu berîdü'l-mevt* (Hastalık ölümün habercisidir.) şeklinde ifade etmiştir.¹²³ Kepecioğlu da şehzadenin hastalanarak vefat ettiğini söylemiştir.¹²⁴ *Haniwaldanus Anonimi'ne* göre ise Sultan Bayezid'in sekiz oğlundan Abdullah Çelebi babasının sağlığında bir cinayete kurban gitmiştir.¹²⁵ Ancak Şirin Hatun mektubunda hastalanana oğlunun vasiyetini bildirmiştir.¹²⁶ Bu durum şehzadenin kronik bir rahatsızlığının olabileceğine işaret etmektedir.

Şehzadenin ölüm tarihi hakkında genel olarak Hicri 888 yılı ittifak edilen konulardandır. Şehzade Abdullah'ın vefatı ile ilgili Ramazan 888/Ekim 1483¹²⁷ veya Zilkade 888/Aralık 1483¹²⁸ tarihleri verilmiştir. Şehzade Abdullah 888 yılında ölünce Konya sancağına, Saruhan sancakbeyi Şehinşah, Saruhan'a ise Korkud görevlendirilmiştir.¹²⁹ 1483 yılında Şehzade Şehinşah'ın defterdarı Osman Çelebi'ye Beyşehir nahiyesinden gelirler yazılması,¹³⁰ Şehinşah'ın göreve başladığına ve Abdullah'ın öldüğüne işaret olarak kabul edilebilir. Şehzade Abdullah'ın vefat ettiği yıl, Karamanoğlu Kasım Bey de vefat etmiş ve 888 tamamlanınca gazaya hazırlanılmıştır.¹³¹

Şehzade Abdullah'ın ölümü ile ilgili modern çalışmalar 5 Şevval 888/6 Kasım 1483,¹³² Ramazan 888/1484¹³³ ve 5 Şevval 890/15 Ekim 1485¹³⁴ tarihlerini vermişlerdir. Şehzade Abdullah öldüğünde Konya sancağında görevliydi. Padişaha sunulan arzda Şehzade Abdullah'ın 5 Şevval'de vefat ettiğini bildiren Kemal ve Murad Beyler, bölge için yapılması gerekenler

¹²² Mehmed Süreyya, *a.g.e.*, C. 1, s. 1; Kepecioğlu, *a.g.e.*, C. 4, s. 123; Beyâni Mustafa bin Carullah, *Tezkiretü'ş-Şuarâ*, Haz. İbrahim Kutluk, TTK Yayınları, Ankara 1997, s. 81.

¹²³ İdris-i Bitlisi, *a.g.e.*, s. 544.

¹²⁴ Kepecioğlu, *a.g.e.*, C. 4, s. 123.

¹²⁵ Kreutel, *a.g.e.*, s. 23.

¹²⁶ BOA, TS.MA.e. 757-9 (6402-1).

¹²⁷ İdris-i Bitlisi, *a.g.e.*, s. 544; Âşıkpaşazâde, *a.g.e.*, s. 241; Hoca Sadettin Efendi, *a.g.e.*, C. IV, s. 109-110. İdris-i Bitlisi bu tarihle birlikte Şevval 889/Ekim-Kasım 1484 tarihini de vermiştir. İdris-i Bidlisi, *a.g.e.*, s. 134, 334.

¹²⁸ *Vakâyi'-i Sultân Bâyezid ve Selîm Hân*, s. 11a; Solak-zâde, *a.g.e.*, s. 395-396; Mehmed Süreyya, *a.g.e.*, C. 1, s. 1. Görüşler hakkında bk. Erdoğan, *a.g.m.*, s. 16; Halil Edhem, *a.g.m.*, s. 333.

¹²⁹ İbn Kemâl, *Tevârih-i Âl-i Osmân VIII. Defter (Transkripsiyon)*, s. 51-52.

¹³⁰ BOA, MAD.d. 567, s. 28.

¹³¹ Behiştî Ahmed Çelebi, *a.g.e.*, s. 347-348.

¹³² Uzunçarşılı, "II. Bayezid'in Oğullarından Sultan Korkud", s. 157; Eroğlu, *a.g.e.*, s. 125.

¹³³ Eravcı, *a.g.m.*, s. 194.

¹³⁴ Uluçay, "Bayazid II. in Âilesi", s. 109; Bostan, *a.g.e.*, s. 51.

hakkında emir verilmesini istemişlerdir.¹³⁵ Vilayetin idaresi için alınması gerekli tedbirler sorularak bölgede olası bir karışıklığın önüne geçilmek istenmiştir. Arzda verilen 5 Şevval bilgisi ile kroniklerde verilen 888 yılından hareketle şehzadenin 6 Kasım 1483 tarihinde vefat ettiği söylenebilir.

Şehzade Abdullah bazı ilim adamlarına hamilik yapmıştır. Zira matbaanın tama anlamıyla kullanılmasına kadar, bilgin ve sanatkâr, hükümdarın ve seçkin sınıfın desteğine muhtaç olmuştur. Hanedanlar arasında rekabet ve üstünlük yarışı, yalnız muhteşem saraylarla değil; ilim ve sanatın hamiliğinde de kendini göstermiştir.¹³⁶ Bir kitabın hazırlanışı bir haminin siparişiyle ya da bir yazarın himaye ve takdir görmek için olası bir hamiyete eserini sunmak istemesiyle başlamıştır.¹³⁷ Hamilik hem devlet hem de sanatçı açısından karşılıklı memnuniyete dayanmıştır. Devlet yöneticileri, sanatçıları, yaptıkları işleri öncelikle kamuya ve sonraki çağlara aktaracak ve adlarını ölümsüzleştirecek bir nevi halkla ilişkiler uzmanları olarak görürken, sanatçı da bu yolla sanatını maddi ve manevi açıdan rahatça yapabileceği bir ortam bulacak olması sebebiyle himaye talep etmiştir.¹³⁸

Şehzadenin ölümü üzerine mersiyeler yazılmıştır. Bayezid, Abdullah'ı sancağa gönderdiğinde Necati onun kâtibi olmuştur. Şehzade öldükten sonra bir ağıt düzerek başkente dönmüştür. Denir ki: şehzade çok güzel olduğundan Necati şehzadeye derin bir sevgiyle bağlanmıştır. Bunu anlayan şehzade kendi özel toplantılarına şairi çağırmış, o da şehzadeye gazeller sunmuştur.¹³⁹ Şehzade Abdullah'la sancağa çıkan Necati'nin, şehzadenin vefatıyla emelleri de ölmüştür. Şehzade hakkında *dilâ cerîde-i ülfetden adun eyle terâş, kalender ol ki mücerredler ideler sâbâş* diyen mersiyesini II. Bayezid'e sunmuştur.¹⁴⁰ Necati, *Mersiye-i Şehzade Sultan Abdullah* adlı mersiyede koruyucusunu kaybetmiş bir şairden çok, genç yaşta yakınıni kaybetmiş bir insanın samimi duygularını dile getirmiştir. Necati, mersiyenin sonunda padişahın devam-ı devleti için

¹³⁵ BOA, TS.MA.e. 754-108 (6190-1). Arşiv tarafından 05.10.888/6 Kasım 1483 tarihli olduğu belirtilen mektubun başında *Hüve'l-hayyu la ilahe illa hüve* (O diridir, ondan başka tanrı yoktur. Mümin suresi 65. Ayet), *lehü'l-hükmü ve ileyhi türceun* (Hüküm onundur ve ona döndürüleceksiniz. Kasas, 88. Ayet) ayetleri yer almıştır.

¹³⁶ Halil İnalçık, *Şâir ve Patron Patrimonyal Devlet ve Sanat Üzerinde Sosyolojik Bir İnceleme*, Doğu Batı Yayınları, Ankara 2015, s. 7-8.

¹³⁷ Emine Fetvacı, *Sarayın İmgeleri Osmanlı Sarayının Gözüyle Resimli Tarih*, Çev. Nurettin Elhüseyni, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2013, s. 94.

¹³⁸ Tuba Işinsu Durmuş, *Şâir ve Sultan: Osmanlı'da Edebi Himaye*, Muhit Kitap Yayınları, İstanbul 2021, s. 7.

¹³⁹ Beyâni Mustafa bin Carullah, *a.g.e.*, s. 81.

¹⁴⁰ Aşık Çelebi, *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ: İnceleme-Metin*, C. 2, Haz. Filiz Kılıç, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, İstanbul 2010, s. 852. Necati hakkında bk. Aşık Çelebi, *a.g.e.*, s. 849-860.

temennilerde bulunmuştur.¹⁴¹ Şehzadenin ölümüne olan üzüntüsünü sel ve şiddetli yağmurla açıklamıştır.¹⁴² Mersiyede genç yaşta ölen şehzade için ne gençlik ne Karaman mülkü kaldı diyerek üzüntüsünü dile getirmiştir.

Ol idi milketi vîrân ol idi genci nihan

*Ne mülk milk-i Karaman ne genç genç-i revan*¹⁴³

Figân ü ah kim oldu yiğitliğinde tebâh

Sfendiyar-ı zaman Şah-zâde Abdullah beytinde genç yaşta ölümün acı bir olay olduğu dile getirilmiştir. Şehzade Abdullah genç yaşta dünyadan ayrılmıştır. Çünkü ölüm; makama, yaşa, güce bakmadan herkesin başına gelecektir.¹⁴⁴

Muhtemelen Necati Bey'in etkisiyle Konya'da şehzadenin etrafında bir şairler topluluğu oluşmuştur. Bunlardan Figani ve Niyazi zikredilir. Şehzadenin genç yaşta ölümü üzerine bu topluluk dağılmış ve Necati şehzade ile ilgili mersiyesini kaleme almıştır.¹⁴⁵ Şehzade Mahmud, Manisa sancağına giderken Necati onun yanında nişancı olarak görev almıştır.¹⁴⁶ Konyalı şair Niyazi-i Karamani hakkında, Şehzade Abdullah vasfı (Öven) denilmiştir.¹⁴⁷ Benzer bilgileri veren Âli, Şehzade Abdullah ile Karaman'a gittiğinin belirtilmesini hata olarak zikretmiştir.¹⁴⁸

Şehzade Abdullah'ın çevresindeki şairlerden biri ise Figani, Figani-i Karamani veya Figani-i Kadim olarak zikredilmiştir.¹⁴⁹ Şehzade Abdullah'ın divan kâtibi olan Figani, şehzadeye övgüler yazmıştır.¹⁵⁰ Figani, Şehzade

¹⁴¹ Mustafa İsen, *Acıyı Bal Eylemek Türk Edebiyatında Mersiye*, Akçağ Yayınları, Ankara 1994, s. 76, 239.

¹⁴² Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-Şuarâ*, C. II, Haz. İbrahim Kutluk, TTK Yayınları, Ankara 2014, s. 977.

¹⁴³ İsen, *a.g.e.*, s. 239. Mersiyenin tamamı için bk. İsen, *a.g.e.*, s. 239-242.

¹⁴⁴ Fatih Kıran, "Şehzâde Abdullah Mersiyesi'nde Ölümle İlgili İnanışlar", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu 15-17 Nisan 2009: "Ölümünün 500. Yılında Necâtî Beğ Anısına"*, Kocaeli 2009, s. 414.

¹⁴⁵ İsen, *a.g.e.*, s. 76.

¹⁴⁶ Aşık Çelebi, *a.g.e.*, s. 852; Latîfi, *Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ (İnceleme-Metin)*, Haz. Rıdvan Canım, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 2000, s. 521. Necati hakkında bk. Aşık Çelebi, *a.g.e.*, s. 849-860. Şehzade Abdullah'ın ölümü üzerine İstanbul'a dönen Necati, 1504 yılında Şehzade Mahmud'un yanına gönderilinceye kadar en şöhretli devrini yaşamıştır. Padişaha ve diğer devlet adamlarına kasideler sunmuştur. Haluk İpekten, *Divan Edebiyatında Edebî Muhterler*, MEB Yayınları, İstanbul 1996, s. 51.

¹⁴⁷ Latîfi, *a.g.e.*, s. 552.

¹⁴⁸ Âli, *Kühü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, Haz. Mustafa İsen, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1994, s. 168.

¹⁴⁹ Latîfi, *a.g.e.*, s. 437; Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *a.g.e.*, s. 763; Beyâni Mustafa bin Carullah, *a.g.e.*, s. 66.

¹⁵⁰ Beyâni Mustafa bin Carullah, *a.g.e.*, s. 66.

Abdullah'ın madihlerinden (methedici) olup *Hamse-i Nizami*'den olan *İskendername*'yi tercüme etmiştir.¹⁵¹

Sancaklara görevlendirilen şehzadeler etrafında ilmi muhitler oluşmuştur. Şehzade Cem'in Konya'da etrafında topladığı şairler *Cem Şairleri* diye anılmıştır. Şehirde kaldığı sürede bir kültür ve edebiyat muhiti meydana getirmiştir. İhsanından istifade eden şairler, kasidelerini sunmuşlardır.¹⁵² İhsan ve caize kaygısının ötesindeki bu beraberlik ölünceye kadar şehzadenin yanından ayrılmamaya kadar giden bir kader birliğine dönüşmüştür. Karamanlı Aynî, önce Kastamonu ve sonra Konya'da Cem Sultan'ın yanında yer almıştır. Ancak Şehzade Mustafa ve Şehzade Abdullah Konya'da görev yapmasına rağmen onlarla birlikte hareket etmemiştir. Bu dinî görüşleri yanında bir şehzadeyle kader birliği yapmak olarak da değerlendirilebilir. Zira Cem Sultan'dan sonra açıkça muhalif düşünceler dile getirmiştir.¹⁵³

Şehzade Abdullah'ın annesi, 29 Şevval 888/30 Kasım 1483 tarihli olduğu düşünülen mektubunda; bundan önce oğlunuz hasta olduğunda şöyle vasiyet etmişti. *Eğer Allah sıhhat virirse hoş ve eğer hükmi Allah yetişüp ölürsem beni sultânı's-selâtîn hullide mülkühü hazretlerine 'arz idesiz anda İstanbul'da merhûm dedem Sultân yanında koyup canumu anun hizmetine musâhib etsün deyü vasiyet etmiş idi.* Merhumun bu vasiyetinin yerine getirilmesini istemiştir.¹⁵⁴ Ancak Şehzade Abdullah, Bursa'da bulunan şehzadelerin yanına defnedilmiştir. Bursa'daki türbeler içinde yatan hanedan mensupları sayılırken sırasıyla merhum Sultan Mehmed Han oğullarından merhum Cem Sultan, Sultan Mustafa ve Sultan Bayezid Han oğullarından merhum Sultan Abdullah ve merhum Sultan Alemşah¹⁵⁵ isimleri verilmiştir. Ancak 1479 yılında yapılan Şehzade Mustafa Türbesi'nde sırayla Şehzade Mustafa, Şehzade Abdullah (1483), Şehzade Cem (1499) ve Şehzade Alemşah (1503) gömülmüştür. 28 Mart-6 Nisan 1504 tarihli vakfiyesinde II. Bayezid; Mustafa, Abdullah ve Alemşah adına vakıflar bağışlamıştır.¹⁵⁶

Vakfın geliri mütevellî, kâtip, türbedar, üç tahsildar ile sekiz bekçiden ibaret bir idareciler kadrosuna, devamlı olarak nöbetleşe Kur'an'dan cüzler okuyacak 45 cüzhan ve hafızın maaşlarına tahsis olunmuştur. Geriye kalan paradan her yıl balmumundan yapılmış büyük kıtada 12 mumun satın alınmasına ve kandil yağlarına ait harcamalara, mahsulün köy ambarlarından Bursa'daki

¹⁵¹ Latîfî, *a.g.e.*, s. 437.

¹⁵² İpekten, *a.g.e.*, s. 167.

¹⁵³ Osman Horata, "Cem Şairleri: Bir Kader Birliğinin Anatomisi", *Bilig*, 15, 2000, s. 92, 96-103.

¹⁵⁴ *BOA*, TS.MA.e. 757-9 (6402-1).

¹⁵⁵ *BOA*, TS.MA.d. 8380.

¹⁵⁶ Şafakcı, *Şehzade Mustafa 1450-1474*, s. 82-83. Türbeye ait gelirler ve mimari yapısı hakkında bk. Şafakcı, *Şehzade Mustafa 1450-1474*, s. 82-88. Koyunluoğlu türbede yatanlar arasında Abdullah yerine Korkud ismini zikretmiştir. Koyunluoğlu, *a.g.e.*, s. 152.

depolarla pazar yerine nakli masraflarına, bu ambarların kiralari ile ambarci maaşlarına ve türbenin döşenme ile tamiri işlerine harcanmıştır.¹⁵⁷

Şehzadeler (Şehzade Mustafa, Şehzade Abdullah ve Şehzade Alemşah) Türbesi Vakfı'na ait 1539-1566 yılları arasındaki bilançolar değerlendirilmiştir. Vakfa bağlı köyler; Hotani, Çakaroz, Yeğen, Kabağağaç, Kayser, İlyaslar, Panbucak, Öyücek, Budam, Gürlüce, Dur Ali ve Kavaklı idi. Bu yıllık zaman zarfında 282.357 akçe nakit olarak ve 559.371 akçe mahsulden olmak üzere 844.728 akçe geliri vardı.¹⁵⁸ 11-20 Rebiülevvel 1216/22-31 Temmuz 1801 tarihli Mihaliç kadısına gönderilen III. Selim'in fermanında; Şehzade Mustafa, Şehzade Abdullah, Şehzade Alemşah ve Şehzade Mehmed evkafı köylerinden olan Hotani'ye yapılan müdahalenin önlenmesi emredilmiştir.¹⁵⁹

Şehzade Abdullah'a ait müstakil vakıflar da vardı. 18 Safer 958/25 Şubat 1551 tarihinde Sultan Mustafa Türbesi'nde Şehzade Sultan Abdullah için günlük iki akçe ile bir cüz okuyan Mahmud bin İsmail ihtiyar olduğundan görevi bırakınca yerine Mehmed bin Hacı Mirza atanmıştır.¹⁶⁰ Bursa'da bulunan Şehzade Abdullah evkafından merhum Sultan Mustafa-yı Atik Türbesi'nde günlük iki akçe ile cüzhan ve bir akçeyle mustahfiz olan Mustafa Halife kendi rızasıyla Ahmed Halife lehine görevlerden vazgeçmiştir. Bunun üzerine 17 Rebiülevvel 1124/24 Nisan 1712 tarihinde atama yapılmıştır.¹⁶¹ Bursa'da bulunan Şehzade Abdullah evkafından almak üzere günlük iki akçe ile cüzhan olan el-Hac Hafız Ömer Halife kendi isteğiyle es-Seyyid Mehmed Halife'ye görevi bırakınca 17 Safer 1209/13 Eylül 1794 tarihinde berat verilmiştir.¹⁶²

Sonuç

Bayezid'in en büyük oğlu olan Abdullah, II. Mehmed'in oğlu Şehzade Mustafa'nın kızıyla evlenmiştir. Bu evlilikten Şehzade Abdullah'ın iki kızı olmuştur. Bu kızlardan Aynişah'ın ismi bazen zikredilirken genelde Şehzade Abdullah'ın kızları büyük ve küçük olarak ifade edilmiştir. Büyük kızı Mirza Bey bin Kızıl Ahmed Bey ile evli olup küçük kızı ise II. Bayezid'in oğlu Şehinşah'ın oğlu Mehmed ile evlidir. Bu durum hanedan içi evliliklere örnek gösterilebilir.

Osmanlı padişahlarının dönemi, ilişkileri ve taht değişikliklerinin anlaşılması noktasında şehzadelerin hayatları, bazı noktaları daha iyi aydınlatacaktır. Bu noktada şehzadelerin sancağa gönderilmesi, padişahların

¹⁵⁷ Ömer Lütfi Barkan, "Giriş", *Hüdavendigâr Livası Tahrir Defterleri I*, Yay. Haz. Ömer Lütfi Barkan-Enver Meriçli, TTK Yayınları, Ankara 1988, s. 69.

¹⁵⁸ Barkan, "Giriş", s. 72-73, 80.

¹⁵⁹ BOA, TS.MA.e. 728-20.

¹⁶⁰ BOA, MŞH.ŞSC.d. 2514 (A / 58), 5a, belge 54.

¹⁶¹ BOA, İE.EV. 51-5693.

¹⁶² BOA, C.EV. 253-12893.

şehzadelere bakışını göstermesi açısından önemlidir. Zira taht mücadelelerinde görev yapılan sancağın önemli bir yer tuttuğu bilinmektedir. Şehzade sancağa gittiğinde yanında annesi, eşi, çocukları ve kapı halkı bulunmuştur. Yerel aristokrasi, şairler ve diğer görevlilerin katılımıyla bu topluluk genişlemiştir. Bunların işesi ve ikbali şehzadeyle eşdeğer görülmüştür. Bir nevi sancakta staj yapan şehzade, ileride hükümdar olursa çevresindekiler de önemli kazançlar elde edeceklerini ümit etmişlerdir. Bu anlamda bu topluluk, kendi gelecekleriyle şehzadenin akıbetini bir görmüşlerdir. Şehzade Abdullah sırasıyla Manisa, Trabzon, Manisa ve Konya'da görev yapmıştır. Konya'ya Şehzade Cem'den sonra atanmış ve saltanat mücadelelerinin ortasında kalmıştır. Şehzade Abdullah görev yaptığı yerlerde çeşitli belgeler vermiştir. Bir verginin affı, yurt verilmesi, timar tahsisi ve vakıflara bazı hakların verilmesi gibi konularda tasarruflar bulunmuştur. İdari anlamdaki bu tasarrufların yanında Şehzade Abdullah kendi adıyla anılan ve gelip geçenlerin ihtiyaçları için bir zaviye kurmuştur. Buradan hem bu dünyada yaşayanların faydasına hem de şehzadenin ahiretine fayda sağlayacağı umulmuştur. Yine şehzadenin hayrına annesi ve babası vakıflar tesis ederek ona hayır dua edilmesini istemişlerdir. Bu manada mersiye yazanlar da onu iyi yönleriyle anmışlardır.

Sancaklarda şehzadelere bazı alanlarda yetkiler verilmekle birlikte merkezin onayına ve bilgisine müracaat edildiği unutulmamalıdır. Eyaletle yönelik kararlar da verdiği görülen şehzadenin yanında beylerbeyinin bulunması idari ve askerî anlamda şehzadeye yön veren bir görevlinin varlığına işaret etmektedir. Şehzade Abdullah özelinde bölgedeki çatışmalarda öncelik şehzadenin korunmasına verilmiştir. Bu mücadelelerde beylerbeyi ya da merkezden gönderilen bir komutan görevlendirilmiştir. Bu durum şehzadenin zarar görmesinin engellenmesi ve onun karşı tarafın eline geçmemesi için daha tecrübeli komutanların tercih edildiğini göstermektedir.

Çocukluğundan itibaren iyi bir eğitim alan Şehzade Abdullah'ın çevresindeki kişiler onun gelişimi ve aldığı kararlar üzerinde etkili olmuştur. Şehzadenin etrafında şairlerin bulunması ilme kıymet verdiğini göstermektedir. 6 Kasım 1483 tarihinde vefatı üzerine yazılan mersiyeler onun sevilen biri olduğuna işaret etmektedir. Ölümünün ardından Bursa'daki Şehzade Mustafa Türbesi'ne gömülmüştür.

KAYNAKLAR

1. Arşiv Kaynakları

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Cevdet Evkaf (C.EV.): 190-9494, 253-12893.

İbnülemin Evkaf (İE.EV.): 51-5693.

Maliyeden Müdevver Defterler (MAD.d.): 567, 828, 15287.

Meşihat Şeriye Sicil Defterleri (MŞH.ŞSC.d.): 2514 (A / 58), 8978.

Tapu Tahrir Defterleri (TT.d.): 40, 104, 399, 455.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Defterleri (TS.MA.d.): 2938, 3960, 8380, 9629.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı (TS.MA.e.): 581/77 (3225/1), 581/77 (3225/2-3), 728-20, 753/75 (6091/1), 754-108 (6190-1), 757-9 (6402-1), 844/19 (7576/6).

Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi (TKGMA)

Tapu Tahrir Defterleri (TT.d.): 565, 584.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı

Muallim Cevdet Yazmaları (MC.Yz.): 82

2. Kitap ve Makaleler

ALDERSON, Anthony Dolphin, *Bütün Yönleriyle Osmanlı Hanedanı*, Tercüme eden: Şefaettin Severcan, İz Yayıncılık (Yeni Şafak), t.y.

ÂLİ, *Kühü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, Haz. Mustafa İsen, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1994.

ÂŞIK ÇELEBİ, *Meşâ'irü's-Şu'arâ: İnceleme-Metin*, C. 2, Haz. Filiz Kılıç, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, İstanbul 2010.

ÂŞIKPAŞAZÂDE, *Tevârih-i Âl-i Osmândan Âşıkpaşazâde Tarihi*, Haz. Ali Bey, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1332.

BARKAN, Ömer Lütfi, "Giriş", *Hüdavendigâr Livası Tahrir Defterleri I*, Yay. Haz. Ömer Lütfi Barkan-Enver Meriçli, TTK Yayınları, Ankara 1988. ss. 1-144.

BEHİŞTÎ AHMED ÇELEBİ, *Târîh-i Behiştî Vâridât-ı Sübhânî ve Fütûhât-ı Osmânî (791-907/1389-1502) II*, Haz. Fatma Kaytaç, TTK Yayınları, Ankara 2016.

BEYÂNİ MUSTAFA BİN CARULLAH, *Tezkiretü's-Şuarâ*, Haz. İbrahim Kutluk, TTK Yayınları, Ankara 1997.

BOSTAN, M. Hanefi, *XV-XVI. Asırlarda Trabzon Sancağında Sosyal ve İktisadî Hayat*, TTK Yayınları, Ankara 2002.

CEYLAN, Alaeddin, *Kanûnî Zamanında Akşehir Kazâsı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi SBE, Konya 1993.

ÇOŞKUN, Fahri, *888/1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri (Tanıtım, Tahlil ve Metin)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul 1996.

DANIŞMEND, İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C. 1, Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul 2011.

DURMUŞ, Tuba Işınsu, *Şair ve Sultan: Osmanlı'da Edebî Himaye*, Muhit Kitap Yayınları, İstanbul 2021.

EMECEN, Feridun M., *XVI. Asırda Manisa Kazâsı*, TTK Yayınları, Ankara 2013.

ERAVCI, H. Mustafa, "Şehzade Abdullah", *Konya Ansiklopedisi*, C. 8, Kültür A.Ş. Yayınları, Konya 2015, ss. 194-195.

ERDOĞAN, Muzaffer, "Konya Valisi Şehzade Abdullah Bayezid II. in Büyükoğlu", *Konya Dergisi*, S. 74-77, 1945, ss. 14-17.

ERDOĞRU, M. Akif, *Osmanlı Yönetiminde Beyşehir Sancağı (1522-1584)*, IQ Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2006.

ERDOĞRU, M. Akif, *Fatih Sultan Mehmed Zamanında Ala'yye Sancağı: 1475 Tarihli Sûret-i Defter-i İcmâl-i Vilâyet-i Alâ'yye (Metin ve İnceleme)*, Alanya Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Konya 2013.

EROĞLU, Haldun, *Padişahın Oğulları*, Berikan Yayınevi, Ankara 2019.

ERTÜRK, Volkan, *XVI. Yüzyılda Akşehir Sancağı (Tahrir Defterlerine Göre)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi SBE, Ankara 2007.

Fatih Devrine Âit Münşeat Mecmuası, Neşredenler: Necâti Lugal-Adnan Erzi, İstanbul Matbaası, İstanbul 1956.

FETVACI, Emine, *Sarayın İmgeleri Osmanlı Sarayının Gözüyle Resimli Tarih*, Çev. Nurettin Elhüseyni, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2013.

FISHER, Sydney Nettleton, *Sultan Bayezid Han; 1481-1512*, Çev. Hazal Yalın, Kitap Yayınevi Yayınları, İstanbul 2014.

GELİBOLULU MUSTAFA 'ÂLİ EFENDİ, *Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi'ndeki 901 ve 920 No. lu Nüshalara Göre Kitâbü't-Târîh-i Künhü'l-Ahbar*, I. Cilt II. Kısım, Haz. Ahmet Uğur-Mustafa Çuhadar-Ahmet Gül-İbrahim Hakkı Çuhadar, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 1997.

GÖK, İlhan, *Atatürk Kitaplığı M.C. O.71 Numaralı 909-933/1503-1527 Tarihli İn'âmât Defteri (Transkripsiyon-Değerlendirme)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2014.

GÖKBİLGİN, M. Tayyib, *XV.-XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livâsı, Vakıflar-Mülkler-Mukataalar*, İşaret Yayınları, İstanbul 2007.

HALİL EDHEM, “Trabzonda Osmanlı Kitabeleri”, *Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası*, 1334, S. 48, s. 321-354.

HAYDAR BEY, *Vâkı'ât-ı Sultân Cem*, *TOEM* ilavesi, nşr. Mehmed Arif, Ahmed İhsan ve Şürekası Matbaacılık Osmanlı Şirketi, Dersaadet 1330.

HOCA SADETTİN EFENDİ, *Tacü't-tevarih*, C. III ve IV, Haz. İsmet Parmaksızoğlu, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1979.

HORATA, Osman, “Cem Şairleri: Bir Kader Birliğinin Anatomisi”, *Bilig*, 15, 2000, ss. 91-109.

HÜSEYİNKLİOĞLU, Ayşegül, *Karaman Beylerbeyliği'nde Konar-Göçer Nüfus (1500-1522)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi SBE, Elazığ 2008, s. 318.

İBN KEMAL, *Tevârih-i Âl-i Osman VII. Defter (Tenkidli Transkripsiyon)*, Haz. Şerafettin Turan, TTK Yayınları, Ankara 1991.

İBN KEMÂL, *Tevârih-i Âl-i Osmân VIII. Defter (Transkripsiyon)*, Haz. Ahmet Uğur, TTK Yayınları, Ankara 1997.

İDRİS-İ BİDLÎSÎ, *Heşt Behişt VIII. Ketibe II. Bayezid Dönemi 1481-1512*, Çev. Vural Genç, TTK Yayınları, Ankara 2024.

İDRİS-İ BİTLİSÎ, *Heşt Bihîşt 3. Cilt: II. Mehmet ve II. Beyazid Devri*, Haz. Mehmet Karataş-Yaşar Baş, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2020.

İNALCIK, Halil, *Şâir ve Patron Patrimonyal Devlet ve Sanat Üzerinde Sosyolojik Bir İnceleme*, Doğu Batı Yayınları, Ankara 2015.

İPEKTEN, Haluk, *Divan Edebiyatında Edebî Muhitler*, MEB Yayınları, İstanbul 1996.

İSEN, Mustafa, *Acıyı Bal Eylemek Türk Edebiyatında Mersiye*, Akçağ Yayınları, Ankara 1994.

KARADENİZ, Hasan Basri, *Atçeken Oymakları (1500-1642)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri 1995.

KEPECİOĞLU, Kâmil, *Bursa Kütüğü*, C. 4, Bursa Kültür A.Ş. Yayınları, Bursa 2010.

KESKİN, Özkan Özer, “Osmanlı'da Kadınların Vakıf Müessesesine Katkıları: Trabzon Örneği”, *Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla Trabzon 1*, Trabzon Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Trabzon 2023, s. 187-222.

KINALI-ZÂDE HASAN ÇELEBİ, *Tezkiretü'ş-Şuarâ*, C. II, Haz. İbrahim Kutluk, TTK Yayınları, Ankara 2014.

KIRAN, Fatih, “Şehzâde Abdullah Mersiyesi’nde Ölümle İlgili İnanışlar”, *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu 15-17 Nisan 2009: “Ölümünün 500. Yılında Necâtî Beğ Anısına”*, Kocaeli 2009, ss. 409-416.

KONYALI, İbrahim Hakkı, *Nasreddin Hocanın Şehri Akşehir Tarihi-Turistik Kılavuz*, Numune Matbaası, İstanbul 1945.

KONYALI, İbrahim Hakkı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, Burak Matbaası, Ankara 1997.

KONYALI, İbrahim Hakkı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Aksaray Tarihi*, C. I, Fatih Yayınevi, İstanbul 1974.

KOYUNLUOĞLU, A. Memduh Turgut, *İznik ve Bursa Tarihi*, Bursa Halkevi Yayınları, Bursa 1937.

KREUTEL, Richard F., *Haniwaldanus Anonimi’ne Göre Sultan Bayezid-i Velî (1481-1512)*, Çev. Necdet Öztürk, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1997.

LATÎFÎ, *Tezkiretü’ş-Şu’arâ ve Tabsıratü’n-Nuzamâ (İnceleme-Metin)*, Haz. Rıdvan Canım, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 2000.

MECDÎ MEHMED EFENDÎ, *Hadâ’iku’ş-Şakâ’ik, Mecdî’nin Şakâ’ik Tercümesi*, C. 2, Haz. Bilal Alpaydın-Fatih Odunkıran, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2022.

MEHMED SÜREYYA, *Sicill-i Osmanî*, C. 1, 4 Haz. Nuri Akbayar-Seyit Ali Kahraman, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996.

MEVLÂNÂ MEHMED NEŞRÎ, *Cihân-nümâ [6. Kısım: Osmanlı Tarihi (687-890/1288-1485) (Giriş, Çeviri Metin, Kronoloji, Dizin, Tıpkıbasım)]*, Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2013.

MÜNECCİMBAŞI AHMET DEDE, *Müneccimbaşı Tarihi*, C. II, Tercüman 1001 Temel Eser, t.y.

ORUÇ BİN ÂDİL, *Oruç Beğ Tarihi [Osmanlı Tarihi (1288-1502)]*, Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2014.

ÖZTUNA, Yılmaz, *Devletler ve Hânedanlar Türkiye (1074-1990)*, C. II, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2005.

REİNDL, Hedda, *II. Bayezid ve Çevresi Hükümdarın Adamları*, Çev. Ali Suat Ürgüplü, Arvana Yayınları, İstanbul 2014.

SALDUZ, Engin, *Osmanlı’da Farsça Tarih Yazıcılığı ve Hacı Halil Konevi’nin Tevârih-i Âl-i Osman Adlı Eserinin Tercümesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi SBE, Van 2019.

SOLAK-ZÂDE MEHMED HEMDEMÎ ÇELEBÎ, *Solak-zâde Tarihi*. C. I, Haz. Vahid Çabuk, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989.

ŞAFAKCI, Hamit, “1483 Yılında Hatunsaray ve Sudiremi Nahiyelerinin Durumu”, *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, C.5, S. 2, 2019, ss. 113-138.

ŞAFAKCI, Hamit, “II. Bayezid’in Oğlu Şehzade Şehinşah’ın Hayatı”, *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11/2, 2022, ss. 190-209.

ŞAFAKCI, Hamit, *Şehzade Mustafa 1450-1474*, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya 2022.

ŞİKÂRÎ, *Karamannâme [Zamanın Kahramanı Karamaniler’in Tarihi]*, Haz. Metin Sözen-Necdet Sakaoğlu, Karaman Valiliği-Karaman Belediyesi Yayını, İstanbul 2005.

TANSEL, Selahattin, *Sultan II. Bâyezid’in Siyasî Hayatı*, MEB Yayınları, İstanbul 1966.

ULUÇAY, Çağatay, “Bayazid II. in Âilesi”, *Tarih Dergisi*, X/14, 1959, ss. 105-124.

ULUÇAY, M. Çağatay, *Padişahların Kadınları ve Kızları*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2011.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, C. II, TTK Yayınları, Ankara 1983.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, “II. Bayezid’in Oğullarından Sultan Korkud”, *Osmanlı Hanedanı Üstüne İncelemeler - Seçme Makaleler II*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2012, ss. 157-214.

UZUNÇARŞILI, İ. Hakkı, “Değerli Vezir Gedik Ahmed Paşa II. Bayezid Tarafından Niçin Katledildi?”, *Belleten*, S. 115, 1965, ss. 491-498.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, “Sancağa Çıkarılan Osmanlı Şehzâdeleri”, *Osmanlı Hanedanı Üstüne İncelemeler - Seçme Makaleler II*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2012, ss. 215-266.

Vakâyi’-i Sultân Bâyezid ve Selîm Hân, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Emanet Hazinesi Kitaplığı No: 1416.

ZINKEISEN, Johann Wilhelm, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi 2*, Çev. Nilüfer Epçeli, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2011.